

Dagfinn Ås

Der folk bor

Omgivelser og miljøforhold

Prosjektrapport nr. 16

Dagfinn Ås

Der folk bor

Omgivelser og miljøforhold

Norges byggforskningsinstitutt 1986

Prosjektrapport 16

Der folk bor - Omgivelser og miljøforhold

UDK 711.58(481)

ISBN 82-536-0245-6

ETB og formgivning: Forfatteren

Språkkonsulent: Eli Vercoe

Illustrasjoner: Gunnar Selnæs

Opplag : 400

NOR-TRYKK A/S

© Norges byggforskningsinstitutt, 1986

Forskningsveien 3b

Postboks 322 Blindern

0314 Oslo 3

INNHOOLD

	Side:
KAPITTEL 1. INNLEDNING	5
KAPITTEL 2. BOSTEDER I BYER OG PÅ LANDET	8
Bosted	8
Kommunen	9
Periferi og sentrum	12
Nabolaget	14
By og land - en oppsummering	15
KAPITTEL 3. FYSISKE FORHOLD I OMGIVELSENE	17
Støy og forurensninger	17
Støy utenfra	19
Støy innen huset	20
Luft og vann	22
KAPITTEL 4. TILHØRIGHET OG SOSIAL KONTAKT	25
Kontakt med naboene	26
Kontakt med nære slektninger	28
Tilhørighet til stedet der en bor	29
Hjemme eller ute i fritiden	31
KAPITTEL 5. HVOR VIL FOLK HELST BO	33
Hvem ønsker å bo landlig eller bymessig	36
Bostedsønsker for spesielle husholdninger	40
Nabolagets karakter	41
Forurensninger i omgivelsene	42
Tilhørighet og tilfredshet med bostedet	44
VEDLEGG A: Tabeller om by og land	52
B: Om boforholdsundersøkelsen 1981	59
C: Publikasjoner fra boforholdsundersøkelsene	63

TABELLER

Tabell 1. Bostedenes størrelse	8
Tabell 2. Kommunetype etter næringsstruktur (Rideng)	10
Tabell 3. Kommunetype etter sentralitet (Stordahl)	11
Tabell 4. Tetthet på kommunenivå	11
Tabell 5. Avstander til nær-service og nærmeste service-senter	13
Tabell 6. Nabolagets karakter og tetthet	14
Tabell 7. Støy og forurensninger i omgivelsene	18

Tabell 8.	Klager på vannkvaliteten	19
Tabell 9.	Støy utenfra sett i forhold til bostedets størrelse	20
Tabell 10.	Støy innen huset sett i forhold til bostedets størrelse	21
Tabell 11.	Støy innen huset sett i forhold til hustype	22
Tabell 12.	Luftforurensning sett i forhold til bostedets størrelse	23
Tabell 13.	Kontakt med naboene	26
Tabell 14.	Grad av kontakt med naboene sett i forhold til bostedets størrelse	27
Tabell 15.	Kontakt med nære slektninger som bor innen nabolaget	28
Tabell 16.	Kontakt med nær slekt som bor i nabolaget sett i forhold til bostedets størrelse	29
Tabell 17.	Følelse av tilknytning til bostedet sett i forhold til bostedets størrelse	30
Tabell 18.	Hjemme eller ute i fritiden	31
Tabell 19.	Bostedspreferanser i 1973 og i 1981	34
Tabell 20.	Ønsker om større eller mindre bosted	38
Tabell 21.	Ønsker om sentralt eller perifert bosted	38
Tabell 22.	Ønsker om å bo tettere eller mer spredt	38
Tabell 23.	Andel personer som ønsker å bo mindre urbant sett i forhold til nabolagets karakter	42
Tabell 24.	Andel som ønsker å bo mindre urbant sett i forhold til forekomst av fire former for forurensninger	24
Tabell 25.	Tilfredshet med bostedets størrelse, sentralitet og tetthet sett i forhold til tilknytningen til stedet	44

DIAGRAMMER

Fig. 1.	Støy utenfra i byer og på landet	19
Fig. 2.	Støy innen huset i byer og på landet	21
Fig. 3.	Luftforurensninger i byer og på landet	23
Fig. 4.	Ønsker om å bo på et større eller et mindre sted	35
Fig. 5.	Ønsker om å bo nærmere eller lenger fra sentrum	35
Fig. 6.	Ønsker om å bo i nabolag som er mer tettbygd eller mer spedtbygd	36
Fig. 7.	Bosted og ønsker om andre bosteder	39
Fig. 8.	Bosted og ønsker om bosted for utvalgte husholdningstyper	40
Fig. 9.	Egenskaper som har betydning for tilfredshet med bostedet	46
Fig. 10.	Egenskaper ved boligene som har betydning for tilfredsheten med bostedet	47
Fig. 11.	Egenskaper ved bostedet som har betydning for tilfredsheten med bostedet	47
Fig. 12.	Bakgrunnsforhold som har betydning for tilfredshet med bostedet	48

KAPITTEL 1. INNLEDNING

Boforhold er et begrep som har kommet inn i fagspråket sammen med de undersøkelsene som har dette navnet. Riktignok ble den første undersøkelsen i 1967 kalt en boligundersøkelse, men i ettertid kaller vi denne også for en boforholdsundersøkelse. Poenget med å vise til det å bo fremfor å vise til selve boligen, er at oppmerksomheten da blir rettet mot forholdet og tilpassingen mellom husholdningene, deres boliger og de nære omgivelsene. Boforholdsundersøkelsene har like mye opplysninger om husholdningene og personene som om boligene og boligenes omgivelser. Denne rapporten skal først og fremst handle om boligens omgivelser.

Rapportens tittel inneholder to beslektede begreper: Omgivelser og miljø. Ofte brukes disse begrepene om hverandre som om de betyr det samme. Vi vil her søke å skjeldne mellom dem. Vi vil bruke ordet omgivelser når vi viser til enkelte forhold, både naturgitte og menneskeskapte ting og strukturer. Dette gjelder særlig når vi har med fysiske forhold å gjøre. Vi vil ellers bruke ordet miljø minst mulig og helst bare når vi viser til aktiviteter; altså mennesker i aktivitet. Miljø står for summen av menneskelige aktiviteter der personer og grupper samhandler og aktivt tar i bruk ting og strukturer i omgivelsene.

De fleste vil være enig om at en fullstendig beskrivelse av boforhold må ta inn informasjon både om omgivelsene og miljøet. Det vil da ofte være forhold utenfor boligens entredør. Enigheten vil imidlertid være liten når det gjelder hvilke forhold ved omgivelsene som bør trekkes inn. Meget få studier er blitt gjennomført av dette og så lite innsikt er blitt utviklet at uvenigheten kan sies å være større enn uenigheten.

Det finnes altså ingen entydig og akseptert måte for å lage et mål for bostandard. Følgende elementer vil imidlertid alle være relevante:

- lokalisering i forhold til sentra
- lokalisering i forhold til arbeidsplasser
- transporttilbud
- nærhet til steder for rekreasjon (skog, mark og sjø)

Nærmiljøets utforming anses også viktig:

- støy og annen forurensning
- trafikksikkerhet
- lekemuligheter for barn
- estetiske kvaliteter ved bebyggelsen
- tilgjengelighet (for funksjonshemmede)
- steder å være samt steder for samvær

Service-utrustningen vil innta en egen plass:

- avstander til dagligvarebutikker
- postkontor og annen offentlig service
- spesialisert service og servicesentra
- skoletilbud, inklusive barnehage
- kultur og idrettstilbud

Boforholdsundersøkelsen i 1981 var ikke spesielt rettet inn mot å beskrive boligens omgivelser og miljøforhold på bostedet. Alle de gjennomførte boforholdsundersøkelsene har imidlertid tatt med en serie spørsmål om dette. I 81-undersøkelsen er det fire sett av spørsmål som vi i denne rapporten vil analysere nærmere og stille sammen.

Det første sette av data gjelder beskrivelser av selve bostedene. Mange undersøkelser gjør bruk av inndelinger i "bostedstype", og i vår undersøkelse ble intervjuerne bedt om å registrere bostedene etter en femdelte skala med hensyn til om det var tettbebyggelse, og i tilfelle størrelsen på denne. Dette er det mest brukte mål for dimensjonen by-land, eller graden av urbanitet. Om bostedet har karakter av by eller land er selvsagt avhengig av andre forhold også og ikke bare bestemt av tettbebyggelsens størrelse i antall personer. Vi vil gå nærmere inn på dette og utvikle og bruke et helt sett av ulike beskrivende mål for bostedets karakter. Vi vil i den etterfølgende analysen ha spesiell oppmerksomhet rettet mot by-land forskjellene.

Det neste settet av data gjelder ulike former for forurensninger i de nære omgivelsene. Dette gjelder støy, forurensning av luft og vann og problemer forbundet med trafikk. Vi forventer å finne klare by-land forskjeller her, og vi vil søke å trekke inn forhold som har å gjøre med både personene og boligene for å vise og om mulig å kunne forklare og forstå disse forskjellene. Undersøkelsen inneholder flere data om trafikk enn dem vi bruker. Disse er rapportert i en annen sammenheng.

Det tredje datasettet gjelder forholdet mellom menneskene på bostedet. Vi har opplysninger om forholdet til naboer og slektninger, samt noen data som speiler av tilknytningen til bostedet. Nok engang vil vi søke etter forskjellene mellom by og land.

Det siste datasettet har å gjøre med bostedspreferanser, eller data om hvor folk helst vil bo. Dette er spørsmål som også ble stilt i 1973-undersøkelsen, og vi vil her etterprøve resultatene fra de tidligere undersøkelsene og se om vi i 1981 finner den samme massive tendensen til å ønske seg mer landlige omgivelser for sin bolig.

Kapitlene i rapporten er ordnet etter disse fire settene av data. Rapporten er i hovedsak beskrivende og rettet inn mot å vise samvariasjoner mellom de enkelte opplysningene. Vi regner med at vi og andre forskere vil gjennomføre flere og mer dyptgående undersøkelser av disse forholdene. Derfor har vi også flere steder i rapporten gått nærmere inn på fremgangsmåtene som vi har brukt i analysen av opplysningene fra undersøkelsen. Forskjeller mellom by og land blir omfattet med spesiell oppmerksomhet idet vi antar at dette i hovedsak bestemmer bostedspreferansene.

KAPITTEL 2. BOSTEDER I BYER OG PÅ LANDET

BOSTED

Stedet der en bor eller hvor selve boligen befinner seg er et meget konkret fenomen. Forsøk på å beskrive dette er likevel ikke lett og uten problemer. Vanskelighetene er av to slag. For det første må vi foreta en form for avgrensning av det området som bostedet omfatter. Dernext må vi velge ut de særtrekkene ved disse områdene som skal beskrives. Det er mange måter å foreta slike beskrivelser på, og vi må foreta et fornuftig utvalg.

La oss starte med to-delingen i by og land. Dette er en inndeling med lange tradisjoner, og vi kan finne statistikk for dette bakover i tiden. Riktignok har definisjonene skiftet noe, og hovedbegrepet i dag er tettsted. Hovedskillet er med andre ord, i eller utenfor tettsteder. Det er i dag 70% av befolkningen som bor i tettsteder, og det er vanlig å dele inn tettstedene etter hvor store de er.

Tabell 1. BOSTEDENES STØRRELSE

Bostedets størrelse	Boforholdsundersøkelsen 1981		Folke- og boligtelling 1980
	Antall	Prosent	Prosent
Spredtbygd	396.900	26	30
Småsteder, under 2000	239.400	16	11
Små tettsteder, 2-19000	301.100	20	19
Mindre byer, 20-99000	199.100	13	17
Store byer, 100.000 og over	385.200	25	23
Total	1.521.600	100%	100%

I boforholdsundersøkelsen ble intervjuerne bedt om å bedømme bostedets karakter og størrelse etter en inndeling i fem grupper, som spente fra "spredtbygd" til "store byer med over 100.000 innbyggere". Vi har måttet korrigere disse opplysningene etterpå for noen feil som det var vanskelig å unngå. I forbindelse med Folke- og boligtellingen i 1980 ble det utarbeidet detaljerte

kart over alle tettsteder i Norge, og de er alle beskrevet med hensyn til størrelse. Vi har hentet ut opplysninger fra denne tellingen og brukt disse for å rette opp intervjuerens bedømmelser. Fordelingen av bostedene etter størrelse, basert på de korrigerede opplysningene, viser at vårt utvalg har litt for få husholdninger i spredtbygde strøk, men ellers er forskjellene mellom vårt utvalg og Folke- og bolig tellingen små.

I Folke- og bolig tellingen blir et område med bolighus regnet som et tettsted dersom husene står nær hverandre. Den innbyrdes avstand skal ikke være større enn 50 meter, og det skal være minst 200 boliger ialt før en regner det som et tettsted. Det er flere spesielle regler i tillegg til dette, men det viktige her er at et tettsted svarer nokså godt til den alminnelige oppfatningen av hva som utgjør et "sted". Denne måten å definere et tettsted på tar ikke hensyn til formelle grenser for byer eller kommuner. Forsteder regnes med til byen som de er del av.

Bostedets størrelse vil bare beskrive en enkelt side ved omgivelsenes karakter av urbanitet. Det er minst to andre forhold som må beskrives i tillegg. Det ene er lokalisering i forhold til bostedets sentrum, altså spørsmålet om periferi og sentrum og avstand til service. Det andre er karakteren av de nære omgivelsene med hensyn til befolkningstetthet. Periferi og sentrum er egentlig et forhold på bostedsnivå, mens tetthet er et kjennetegn ved nabolaget. Mål for disse tre forholdene kan vi imidlertid oppnå på forskjellige nivå. Nedenfor vil vi i tur og orden beskrive hvordan dette faller ut på kommunenivå, på bostedsnivå og på nabolagsnivå.

KOMMUNEN

Det er mye informasjon og statistikk som samles inn om kommunene. Analyser av dette krever at en deler inn kommunene i typer av ulikt slag, ikke bare etter størrelse. Det finnes flere måter å dele inn kommunene etter type.

En første inndeling som er mye brukt tar utgangspunkt i kommunenes næringsgrunnlag, slik det speiles av i arbeidstakernes yrker og beskjeftigelse. Arne Rideng har laget denne inndelingen som har ni grupper. For at et par av gruppene ikke skal bli for store, har en delt disse inn i Sentrale og Perifere kommuner etter deres plassering i forhold til store byer og regionsentra. I tabell 2 har vi satt opp de enkelte typene i en annen

rekkefølge enn den som er vanlig. Vår rekkefølge svarer til bostedenes (tettstedenes) gjennomsnittlige størrelse.

Tabell 2. KOMMUNETYPE ETTER NÆRINGSSTRUKTUR (RIDENG)

Nr.etter Rideng	Kommunetype	Antall boliger	Prosent
(1)	Landbrukskommuner	71.400	5
(4)	Fiskerikommuner	36.600	3
(2)	Perif.bland.landbruk/industri	128.400	9
(3)	Sentr.bland.landbruk/industri	81.200	5
(9)	Andre kommuner	75.800	5
(5)	Perifere industrikom.	56.900	4
(6)	Sentrale industrikom.	204.200	13
(8)	Øvrige tjenesteyting/industri	287.400	19
(7)	Særlig sentr.tj.yt./industri	579.700	37
Total		1.521.600	100%

Størrelsen på Ridengs ni grupper varierer sterkt, men forskjellene er såvidt viktige at det ikke uten videre lar seg gjøre å slå sammen de enkelte. De største byene vil naturlig nok falle i gruppe 7, og bevirke at denne gruppen blir forholdsvis stor.

Den andre grupperingsmåten for kommunetype er laget med hovedvekten på om kommunen er sentralt beliggende. Dette er selvsagt et relativt og tildels problematisk forhold. Typeinndelingen har navn etter konstruktøren Erik Stordahl, og har hele 22 undergrupper. Vi vil bruke en gruppering av dette igjen i syv grupper.

Det er naturlig nok en sammenheng mellom de to måtene å gruppere kommuner på. Det er likevel såvidt klare forskjeller også slik at vi vil ha nytte av å bruke begge inndelingsmåtene i analysene som følger i de neste kapitlene.

Tabell 3. KOMMUNETYPE ETTER SENTRALITET (STORDAHL)

Nr.etter Stordahl	Kommunetype	Antall boliger	Prosent
(7)	Perif.kommune svakt utbygd	109.200	7
(6)	Perif.kommune godt utbygd	235.200	15
(5)	Sentrale kommuner	83.700	5
(4)	Lokalt senter	148.900	10
(3)	Omegnskommune	237.600	16
(2)	Regionsenter	312.400	21
(1)	Landsdelssenter	394.700	26
Total		1.521.600	100%

Et tredje beskrivende mål på kommunenivå er botetthet, eller rettere "andelen av befolkningen som bor i tettsteder". For kommunene er dette det mest direkte mål for graden av urbanisering. Vi har laget en femdeling av dette.

Tabell 4. BOTETTHET PÅ KOMMUNENIVÅ

Andel personer som bor i tettsteder	Antall boliger	Prosent
Under 30%	217.600	14
30 - 49%	171.400	11
50 - 69%	271.200	18
70 - 89%	246.600	16
90% og over	614.900	41
Total	1.521.600	100

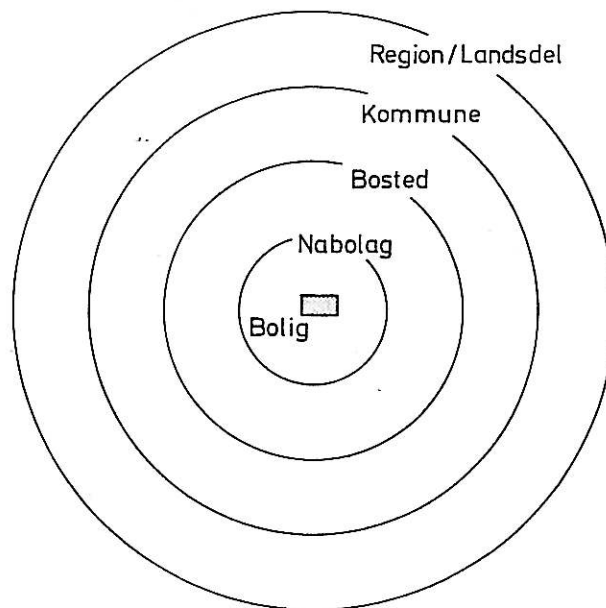
Vårt siktepunkt med denne analysen er å beskrive de enkelte husholdningenes situasjon. Det er da viktig å samle oppmerksomheten om omgivelsene nær den enkelte boligen. Beskrivelser på kommunenivå vil derfor ikke være de viktigste. Vi har valgt å ta med de tre måtene å gruppere kommunene på, først og fremst for å kunne sette bostedene inn i et kjent rammeverk.

De tre beskrivende målene er naturlig nok sterkt samvarierende, men de er også karakteristisk forskjellige. De speiler alle av

dimensjonen by-land, og den detaljerte sammenhengen mellom dem har vi vist med tabeller i Vedlegg A.

PERIFERI OG SENTRUM

De enkelte nivåene for beskrivelse danner et sett av konsentriske sirkler med den enkelte boligen som sentrum. Vi vil i noen sammenhenger også trekke inn den ytterste sirkelen: Region og landsdelsnivå, men ellers vil vi konsentrere oss om nivåene: Kommune, Bosted og Nabolag.

Vi har foran vist hvordan kommuner kan ordnes etter periferi og sentrum, men dette er et forhold som først og fremst bør beskrives på bostedsnivå. For å kunne beskrive den enkelte boligens lokalisering har vi stilt en serie spørsmål om avstander til ulike kollektive institusjoner og service. Spørsmålene gjeldér dagligvareforretning, folkeskole, postkontor, bank, lege, tannlege og senter med flere butikker. Vi har opplysninger om antall kilometer til hver av disse. Et nærmere studium av samvariasjonene mellom avstandene viser at vi har å gjøre med to slags sentra. Avstandene til de fire formene for service: bank, lege, tannlege og butikksenter er sterkt innbyrdes korrelert. Dette er innretninger som typisk er lokalisert på samme sted og som også befinner seg i noe større senterdannelser. Avstandene til nærmeste dagligvarebutikk, folkeskole og postkontor er likeledes innbyrdes samvarierende, mens denne gruppen oppviser noe svakere korrelasjoner med den første gruppen. Denne analysen avdekker en

forskjell mellom service som er lokalisert med hensyn til de helt lokale bosetningene og de som finnes i de mer spesialiserte sentra. Disse siste behøver ikke være store byer, men de kan være det.

Opplysningene gir opphav til to mål; Avstand til nær-service og Avstand til service-senter. Det første av disse målene viser til gjennomsnittlig avstand til det lokale senteret, der vi finner dagligvarebutikken og folkeskolen og ofte postkontoret. Det andre målet er gjennomsnittlig avstand til bank, lege, tannlege, butikksenter og i omkring halvparten av tilfellene, postkontoret.

For vel tredjedelen av alle husholdningene er det sammenfall mellom det lokale senteret for nær-service og det nærmeste service-senteret. I de tilfellene hvor disse to er adskilt, finner vi postkontoret plassert like ofte i det lokale senteret som i service-senteret.

Dersom service er lokalisert innen en avstand på 1 km, kaller vi dette "nær". Avstander på ca. 2 km kaller vi "middels" og avstander på 3 km eller mer kaller vi "fjernt". Vi kan nå vise fordelinger for hvor langt det gjennomsnittlig er til service i hele landet.

Tabell 5. AVSTANDER TIL NÆR-SERVICE OG NÆRMESTE SERVICE-SENTER

Avstand til nær-service	Avstand til service-senter					Totalt antall
	Over 10 km	4-10	2.1-4	1.1 -2	Under 1 km	
Over 4 km	82200	44300	2400	1200	700	130700
2.1 -4 km	41400	78300	60900	12800	2200	195700
1.1 -2 km	31700	76600	112400	110500	40500	371600
Under 1 Km	27100	51000	131200	196600	403100	809000
Totalt ant.	182400	250200	306900	321100	446400	1521600

(opplysninger mangler for 14700 husholdninger)

NABOLAGET

For å avgjøre karakteren av nabolaget har vi stilt spørsmål om hva som er den vanligste hustypen i de nære omgivelsene, og også om karakteren av bebyggelsen. Det gir opphav til en tredeling. Første gruppe kaller vi "Landlig", som omfatter spredt bebyggelse med gårdsbruk eller en blanding av gårdsbruk og frittliggende boliger. Enslige hus uten et egentlig nabolag er plassert her. Den andre ytterligheten kaller vi "Bymessig" og er alle former for tettbebyggelser med forretninger og/eller industri sammen med boliger. Den tredje gruppen er "rene boligområder", som igjen kan deles inn i fire etter den dominerende hustypen (eneboliger, rekkehus, blokker og blandet bebyggelse).

Tabell 6. NABOLAGETS KARAKTER OG TETTHET

Nabolagets karakter	Antall husholdninger	Prosent	Gj.sn.avstand til de 4 nærmeste naboer
Landlig	429.200	28	261 m.
Boligområder:			
- Eneboliger	517.400	34	44 m.
- Rekkehus	115.500	8	17 m.
- Blokker	142.800	9	4 m.
- Blandet	79.100	5	16 m.
Bymessig	237.700	16	25 m.
Total	1.521.600	100	95 m.

I tabell 6 har vi også vist gjennomsnittlig avstand til de nærmeste fire naboene. Vi har spurt i detalj om dette. De store avstandene mellom gårdene på landsbygda trekker gjennomsnittene opp og vi ser at for alle boliger under ett er gjennomsnittlig avstand til de nærmeste fire naboene hele 95 meter. Ser vi på "midtpunktet" i fordelingen blir bildet et annet: For halvparten av alle er det mindre enn 30 meter i gjennomsnittlig avstand til de fire nærmeste naboene.

En nærmere gjennomgang av svarene på de enkelte spørsmålene gir følgende konklusjoner:

- Gjennomsnittlig avstand til nærmeste nabo for alle er ca. 50 m. 30% av alle har nærmeste nabo i det samme huset hvor de selv bor.
- Gjennomsnittlig avstand til nabo nr. 2 er ca. 80 meter. 22% av alle har de to nærmeste naboene i samme hus hvor de selv bor.
- Gjennomsnittlig avstand til nabo nr. 3 er ca. 120 meter. 20% av alle har de tre nærmeste naboene i samme hus hvor de selv bor.
- Gjennomsnittlig avstand til nabo nr. 4 er ca. 150 meter. 18% av alle har de fire nærmeste naboene i samme hus hvor de selv bor.

Vi mangler egentlig noe å sammenligne med eller en standard før vi kan vurdere disse resultatene. Vi er likevel tilbøyelig til å konkludere med å si at de aller fleste i Norge har naboer innen rekkevidde. Folk i Norge bor ikke så spredt som det ofte blir sagt at de gjør.

BY OG LAND - EN OPPSUMMERING

Det kan virke noe omstendelig å bruke hele åtte ulike beskrivende mål for bostedenes karakter og grad av urbanitet. Såvidt mange spørsmål diskuteres imidlertid på denne bakgrunnen: by og land eller senter og utkant. Ulike statistiske opplysninger og grunnlag for beslutninger presenteres nettopp med by-land som en viktig bakgrunnsvariabel uten at selve målet beskrives nærmere. Derfor har vi gått såvidt detaljert inn på dette her.

De åtte beskrivende målene er alle avspeilinger av den samme virkeligheten. Det er som vi har satt opp en serie speil som er vinklet noe forskjellig, men som alle fanger inn det samme: bostedets karakter av by eller land. Neste spørsmål blir da: hvilken av disse beskrivelsene er best eller mest anvendelig. Et nærmere studium av sammenhengene viser at Bostedets størrelse er den mest sentrale beskrivelsen. Dette målet er i inngrep med alle de andre målene, og skulle vi måtte bruke bare ett mål, bør vi bruke dette.

De tre beskrivelsene på kommunenivå: kommunetyper og botetthet,

er sterkt gjensidig korrelert og speiler også av by-land dimensjonen godt. De to beskrivelsene som viser til nabolaget: karakter og tetthet kan også brukes som indikatorer for by-land dimensjonen, men forteller naturlig nok mest om de nære omgivelsene og er velegnet til å differensiere ytterligere urbane bosteder.

Endelig, de to målene som viser avstander til service danner et par for seg, som ikke speiler av by-land dimensjonen. Det er mulig å bo sentralt eller perifert på store såvel som små steder. Sentralitet utgjør på den måten en egen faktor.

Seks av de åtte målene har imidlertid ytterpunkter som alle kan sies å vise til henholdsvis "by" og "land" i en rendyrket form. Vi vil i analysen som følger bruke alle disse parallelt for å kunne formulere generelle konklusjoner om forskjeller mellom by og land.

I tabellvedlegget har vi tatt med en serie tabeller som viser samvariasjonen mellom alle åtte målene. De er på ingen måte fullstendig sammenfallende. Vi har vist hvordan bostedets størrelse samvarierer med alle de andre målene, og det er påfallende hvordan bosteder i spredtbygde strøk viser seg å være forskjellige når vi bruker de andre beskrivelsene, mens bosteder i store byer ikke oppviser den samme variasjon. Bostedene i byer er like på mange punkter, mens det å bo på landet kan være mange ting.

KAPITTEL 3. FYSISKE FORHOLD I OMGIVELSENE

STØY OG FORURENSNINGER

Forurensninger i dagens samfunn er mange ting. Det som de fleste tenker på med ordet, er søppel og skitt, som påvirker både luft og vann. Vi har spurt om begge disse forholdene. Vi har også spurt om støy, som vel er en form for forurensning på linje med de andre. Vi har spurt om dette på en særegen måte. For det første har vi spurt om støy høres eller om forurensning finnes. Derneft har vi spurt om dette er plagsomt.

Der mennesker ferdes, der det er liv og røre, der er det lyder og der er det støy. Slik har det alltid vært, men det betyr ikke at alt dette er akseptabelt. En kan skjerme mot støy, og en kan isolere vegger for å holde støy ute, men igjen, den absolutte stillhet er det ingen som søker.

Lyd hører til fysikken og kan måles med instrumenter. Støy er på den annen side et sosialpsykologisk fenomen, og grensen mellom (akseptabel) lyd og (uakseptabel) støy trekkes forskjellig fra person til person. Å fortolke svarene på slike spørsmål kan være vanskelig, for mange vil mene at folk er svært forskjellig når det gjelder slike ting. Noen er raske til å klage, mens andre kan tåle mye uten å kny. Vi har imidlertid brukt denne spørremåten i boforholdsundersøkelsen i 1973, såvel som i 1981, og svarene vi får virker konsistente.

Det er biltrafikken som er hovedkilden til både støyen og luftforurensningene. 40% hører trafikkstøy i boligene sine, og 20% rapporterer om støv, lukt og eksos fra veitrafikk. Ikke alle av disse sier at det er plagsomt. Tallene for dem som føler seg plaget, er henholdsvis 10% og 7%.

En analyse av samvariasjonene mellom svarene på spørsmål om støy viser en meget sterk sammenheng mellom svarene om støy fra nabo, røropplegg og oppgang, gang eller trapp. En faktoranalyse bekrefter at disse tre forholdene avspeiler det samme forhold - dårlig støyisolasjon innen huset - mens de andre forholdene også er innbyrdes forbundet. Med unntak av støy fra barnelek er dette alle former for støy som kommer utenfra - støy fra barna står i en mellomstilling. I hovedsak er dette støy utenfra, men vi finner også at svar om støy fra barn er forbundet med støy innen boligen. Barn leker selvsagt ofte i trappeoppgangen.

Vi har tatt konsekvensen av dette og laget to indekser for støy: Støy innen huset og Støy utenfra. En kunne tenke seg å holde støy fra barnelek utenfor den siste indeksen, men det viser seg at det ikke fører til noen andre resultater og konklusjoner.

I Tabell 7 har vi vist resultatene for hvert enkelt spørsmål for hele landet. Både for støy og annen forurensning har vi laget indekser som vil være mer generelle og også stabile mål for disse forurensningene. Tallene for dem som hører støy, omfatter selvsagt også dem som er plaget av denne støyen.

Tabell 7. STØY OG FORURENSNINGER I OMGIVELSENE

	Prosent	Prosent	Antall hush. som er plaget
STØY INNEN HUSET	Høres	Plagsomt	
Støy fra nabo	18	5	87.000
Støy fra vannrør, radiator	12	3	47.000
Støy fra oppgang, trapp, gang	11	3	49.800
STØY UTENFRA	Høres	Plagsomt	
Støy fra trafikk	40	10	160.700
Støy fra fly	15	3	47.300
Støy fra barnelek	12	1	26.300
Støy fra anlegg	5	2	40.400
Annen støy	6	2	35.100
FORURENSET LUFT	Finnes	Plagsomt	
Støv, lukt, eksos fra veitrafikk	20	7	103.400
Røyk, støv eller nedfall fra industri	11	4	64.900
Lukt fra industri eller andre kilder	12	4	64.100

Når det gjelder vann, har vi spurt både om kvaliteten alltid er god, og om manglene dersom det er dårlig. Hele 85% av alle er knyttet til et offentlig vannverk, og 87% av alle sier at vannet er godt, mens bare 4% sier at det ofte er dårlig. I Tabell 8 har vi vist hva klagene gjelder for dem som ikke har godt vann.

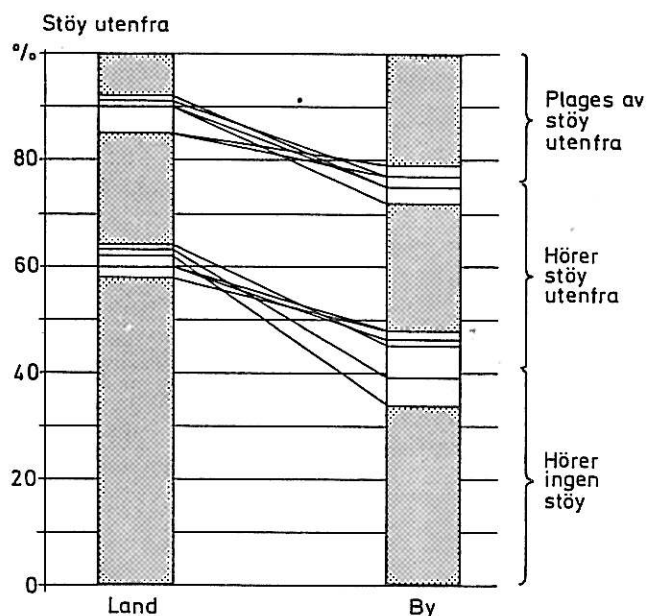
Tabell 8. KLAGER PÅ VANNKVALITETEN

Hva klagene går ut på:	Antall	
	som klager	Prosent
Har dårlig smak eller lukt	109.900	7
Er misfarget, grumset/har rusk/partikler	84.800	6
Er hardt (høyt kalkinnhold)	28.400	2
Andre ting	21.400	1

STØY UTENFRA

Som vi nevnte i innledningen, kan vi ikke tenke oss bosteder uten lyd og eller støy. Når vi skal vurdere støyforhold, kan vi derfor ikke sammenlikne med noen "null-situasjon". For å kunne vurdere, må vi imidlertid ha noe konkret å sammenlikne med.

Fig. 1. STØY UTENFRA I BYER OG PÅ LANDET

Alle de seks bostedsbeskrivelsene har på den ene siden en kategori som kan kalles "landlig" mens den andre ytterligheten står for bosteder som er "bymessige", riktignok med vekslende grad av presisjon. I Fig.1 har vi trukket ut disse ytterlighetene og tegnet inn på samme diagram resultatene fra seks ulike tabeller. Det er her visse forskjeller å spore med hensyn til hvor prosent-

søylene blir delt, men samsvaret er likevel så klart at vi kan tillate oss generelle konklusjoner.

I og med at en bolig på landsbygda vil ha de roligste omgivelsene, lar vi den representere "null-situasjonen": På landet er det ca. 65% av alle som ikke hører noe støy utenfra inne i boligen. De øvrige 35% kan alle høre slik støy, og ca. 10% finner denne støyen plagsom.

Støy i byer er noe ganske annet. I byer er det hele 55% som sier at de hører støy utenfra inne i boligen, og 20-25% sier de er plaget av denne støyen.

Dersom vi deler inn utvalget etter hustyper, finner vi forskjeller i støy. Men dette er hovedsakelig en effekt av sammenhengen mellom hustype og bostedstype. Det er ellers ingen rettlinjet sammenheng mellom støy og bostedets bebyggelse. Skillet mellom bosteder med lite støy og bosteder med mye støy går mellom spredtbygde strøk og tettsteder. De største byene har nok mest støy, men de mindre byene og småstedene har en god del, de også.

Tabell 9. STØY UTENFRA SETT I FORHOLD TIL BOSTEDETS STØRRELSE

Bostedets størrelse	Hører		Er plaget av støy	Total
	ingen støy	Hører støy		
Spredtbygde strøk	64	28	8	100
Småsteder under 2.000	49	32	19	99
Tettsteder 2-19.000	48	35	17	100
Mindre byer 20-99.000	43	34	23	100
Storbyer over 100.000	45	30	25	100
Total	51	31	18	100

STØY INNEN HUSET

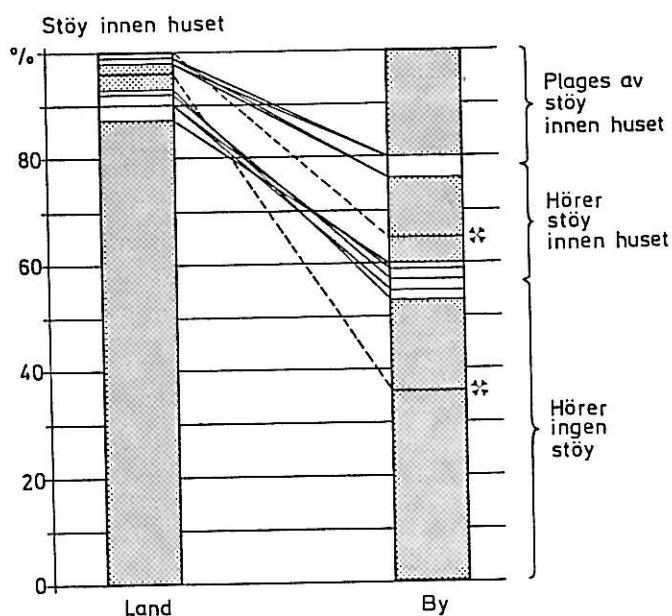
Støy innen huset har selvfølgelig med selve huset å gjøre. Forskjeller mellom by og land slik som vi ser i tabell 10 må vi derfor regne er en effekt av at de ulike bostedene har ulike hustyper.

Tabell 10. STØY INNEN HUSET SETT I FORHOLD TIL BOSTEDETS STØRRELSE

Bostedets størrelse	Hører ingen støy	Hører støy	Er plaget av støy	Total
Spredtbygde strøk	93	6	1	100
Småsteder under 2.000	77	13	10	100
Tettsteder 2-19.000	75	16	9	100
Mindre byer 20-99.000	72	14	14	100
Storbyer over 100.000	53	23	24	100
Total	74	14	12	100

Vi finner omtrent de samme forskjellene i støyforhold innen huset ved å bruke de andre måtene å beskrive bostedene på. Det er ellers nabolagets tetthet målt ved gjennomsnittlig avstand til de fire nærmeste naboene, som gir de største forskjellene. Den mest bymessige ytterligheten på dette målet vil være boliger som har de fire naboene "vegg i vegg". Tar vi for oss beskrivelsen av nabolagets karakter og ser nærmere på kategoriene "Boligområder - blokker", får vi dette bekreftet. Her er det bare 33% som ikke hører noen støy, mens hele 38% er plaget av denne støyen. Helt

Fig. 2. STØY INNEN HUSET I BYER OG PÅ LANDET

tilsvarende prosenttall finner vi for den gruppen av boliger som ligger i en avstand på under 1 km fra et service-senter.

Vi kan gå enda nærmere inn på dette ved å se på forskjeller for dem som bor i ulike hustyper. Dette er vist i Tabell 11. Vi har ikke i denne tabellen tatt med verken våningshus på gård eller eneboliger som vanligvis ikke har noen andre husholdninger innen det samme huset.

Tabell 11. STØY INNEN HUSET SETT I FORHOLD TIL HUSTYPE

Hustype	Hører ingen støy	Hører støy	Er plaget av støy	Total
Terrassehus	46	11	43	100
Leiegård og andre store hus	34	27	39	100
Høyblokker	42	21	37	100
Tre- til firemannsboliger	46	19	35	100
Lavblokker	31	35	34	100
Rekkehus	61	23	16	100
Vertikaldelt tomannsbolig	63	24	13	100
Horisontaldelt tomannsbolig	71	22	7	100

LUFT OG VANN

Når det gjelder kvaliteten på lufta, står vi overfor noe av de samme problemene som for støy. Forurensningene er konkrete og kan måles, men resultatene fra slik måling kan ikke tolkes før vi vet menneskenes reaksjon på ulike grader og slag av forurensning. På dette punktet er imidlertid mennesker kanskje gode nok "måle-instrumenter" i seg selv.

Vi har i alle fall igjen tatt en direkte tilnærming og spurt om hvorvidt luftforurensninger finnes. Dersom svaret var ja, spurte vi om dette var plagsomt. Vi har spurt om tre ting: Først om (a) støv, lukt eller eksos fra veitrafikk, dernest om (b) røyk, støv eller nedfall fra industri eller andre kilder, og til slutt om (c) lukt fra industri eller andre kilder. Svarene har vi kombinert i en enkel tredelt indeks som går fra "finnes ikke" til "minst ett av disse forholdene er plagsomme". Sammenhengen med bostedenes størrelse er som i tabell 2.

Tabell 12. LUFTFORURENSNING SETT I FORHOLD TIL BOSTEDETS STØRRELSE

Bostedets størrelse	Ingen dårlig luft	Dårlig luft finnes	Plaget av dårlig luft	Total

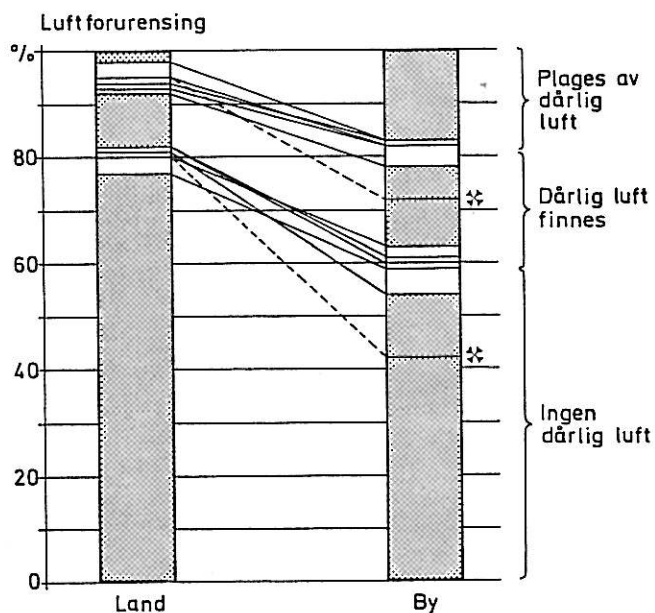
Spredtbygde strøk	82	11	7	100
Småsteder under 2.000	69	20	11	100
Tettsteder 2-19.000	63	24	13	100
Mindre byer 20-99.000	59	17	24	100
Storbyer over 100.000	60	22	18	100

Total	68	19	13	100

Forskjellene mellom "Land" og "By" kan ellers vises best på samme måte som foran, ved å tegne inn på samme diagram resultatene fra seks tabeller, hvor vi har sett luftforurensningene i forhold til de seks beskrivende målene for bostedstype. Nok engang finner vi samvarierende resultater som kan uttrykkes slik:

På landet er luftkvaliteten god for ca. 80% av alle husholdningene. Bare ca. 5% er plaget av slike forurensninger. I byer

Fig. 3. LUFTFORURENSNINGER I BYER OG PÅ LANDET

opplever ca. 60% at luften er ren, mens ca. 20% sier at ulike former for luftforurensninger er plagsomme.

Det er ett beskrivende mål som merker seg ut med avvikende tall, nemlig Nabolagets karakter. En ytterlighet på dette målet er "by-messig strøk" som er kjennetegnet ved at bebyggelsen i nabolaget består av en blanding av boliger, industri og forretninger. Her har vi fått skilt ut boliger som er nær forurensningskilder, og av beboern i disse boligen er det bare 42% som sier at luften er ren, mens hele 28% sier at de er plaget av dårlig luft.

Endelig, tar vi for oss dem som bor i leiegårder og andre store hus (ikke blokker), finner vi også at bare 31% sier at luften er ren, mens hele 33% sier at de er plaget av forurenset luft.

Vi har også laget seks tabeller for vannkvaliteten på landet og i byer. Om drikkevannet og dets kvalitet er svarene entydig: Vannet i Norge er av bra kvalitet. Både i byer og på landet er det 90-95% som sier at vannkvaliteten er god. Ingen steder er det mer enn ca. 5% som har alvorlige klager å fremføre.

KAPITTEL 4. TILHØRIGHET OG SOSIAL KONTAKT

Boforholdsundersøkelsene har i liten grad gått inn på de sosiale forhold på bostedet. Oppmerksomheten har i alt vesentlig dreid seg om å registrere objektive forhold i boligen og dens nære omgivelser. I den første undersøkelsen, i 1967, ble det imidlertid tatt med et sett av spørsmål om nabokontakt, som vi skal komme tilbake til nedenfor. I 1981 ble lignende spørsmål tatt med samtidig som vi har spurt om i hvilken grad en føler seg knyttet til bostedet eller boligområdet.

Vi har på ingen måte nok opplysninger for å kunne beskrive de sosiale forholdene på de enkelte bostedene. For å kunne gjøre det måtte vi ha innhentet opplysninger om hele det sosiale miljøet, og spesielt om sosiale og kulturelle organisasjoner og institusjoner og deres arrangementer. Vi skal likevel vise resultatene av noen enkeltspørsmål.

Våre spørsmål om disse temaene gjelder fire forhold. Vi har allerede nevnt spørsmål om følelsen av å høre til på stedet, samt hyppigheten av kontakt med naboene. Vi har også spørsmål om nære slektninger og hyppigheten av kontakt med nære slektninger. Endelig har vi et par spørsmål om opphold utenfor hjemmet eller om hvorvidt fritiden tilbringes hjemme eller på hjemstedet. Vi regner med at dette også speiler av de enkeltes tilknytning til bostedet.

I dette kapitlet skal vi først se på svarene for hvert av spørsmålene enkeltvis. Dernest skal vi utvikle et par indekser, og dernest studere hvordan dette er forbundet med eller bestemt av egenskaper ved personene eller egenskaper ved omgivelsene.

Kontaktforhold, tilhørighet og oppholdsteder i fritiden er personlige forhold, og vi forventet i utgangspunktet at de svar som var blitt gitt, ville vise seg å være avhengig av egenskaper ved selve personene som hadde svart. Vi har derfor trukket frem bakgrunnsforhold som: alder, kjønn, sivilstand, utdanning, yrke, arbeidstid, kilde for inntekt og inntektens størrelse. Vi har studert sammenhengen mellom de bosteds-sosiale forholdene og alle disse bakgrunnsvariablene. Samtidig har vi undersøkt om de personlige bakgrunnsforholdene har vært mer bestemmende for svarene enn forhold som knytter seg til selve boligene og omgivelsene.

Våre forventninger på dette punktet har gjennomgående ikke slått til. Personlige bakgrunnsforhold synes stort sett å spille en liten og underordnet rolle sammenlignet med forhold som har å gjøre med boligene eller omgivelsenes egenskaper. La oss imidlertid se nærmere på de enkelte spørsmålene og svarene.

KONTAKT MED NABOENE

Spørsmålene om kontakt med naboene gjelder to forhold: hvor ofte en snakker sammen og om de besøker hverandre. Svarfordelingene er vist i Tabell 13. Disse to spørsmålene er samvarierende slik at det er grunnlag for å kombinere svarene og vi har derfor laget en indeks med fire verdier. Indeksens ytterpunkter er laget på følgende måte:

Svært mye kontakt omfatter de personene som snakker med naboene minst flere ganger i uken og som samtidig besøker/får besøk av minst tre andre familier.

Lite kontakt som utgjør den andre ytterligheten, omfatter dem som snakker med naboene høyst en gang i uken og som samtidig har omgang med høyst en annen familie.

På landsbasis finner vi da 35% som har "svært mye" kontakt, mens den andre ytterligheten, "lite" kontakt, omfatter 14%. Det er en liten tendens til at de med lav utdanning (bare folkeskole) har

Tabell 13. KONTAKT MED NABOENE

"Hvor ofte omtrent snakker De med noen av naboene Deres? %	Hvor mange familier kjenner De så godt at dere besøker hverandre av og til ? %
Omtrent daglig 39	Fem eller flere familier 24
Flere ganger i uken 26	Tre-fire familier 20
Omtrent ukentlig 23	To familier 16
Omtrent månedlig 5	En familie 15
Flere ganger i året 2	Ingen 24
Omtrent årlig 1	
Sjeldnere 3	
Ubesvart 1	Ubesvart 1
Total 100 %	Total 100 %

mer kontakt med naboene enn andre. En annen gruppe med noe mer kontakt er de hjemmeværende husmødrene. Ingen av de sammenhengene vi kan spore med hensyn til personegenskaper er særlig sterke. Det er imidlertid de sammenhengene som vi finner mellom nabokontakt og bostedets karakter.

Det finnes klare og entydige forskjeller mellom by og land når det gjelder nabokontakt. Tabell 14 er representativ i så måte: i spredtbygde strøk er det tre ganger så mange som i storbyene som har svært mye kontakt med naboene. Når det gjelder lite kontakt, er bildet enda skarpere: fjerdeparten av alle i de største byene har lite kontakt med naboene, mens bare 6% sier dette i spredtbygde strøk på landet.

Denne type sammenheng er for så vidt kjent fra mange andre undersøkelser, men fortolkningen av dette er mer problematisk. En vil måtte trekke inn visse sosialpsykologiske prosesser for å kunne gi en fullgod forklaring på dette fenomenet.

Den sammenhengen som er vist i Tabell 14 kan også ytterligere spesifiseres ved at vi trekker inn noen av de andre beskrivende målene for bostedenes karakter. Dersom vi tar for oss nabolagets karakter i byene, finner vi at der hvor befolkningstettheten er størst, der er nabokontakten minst.

Tabell 14. GRAD AV KONTAKT MED NABOENE SETT I FORHOLD TIL BOSTEDETS STØRRELSE

Bostedets størrelse	Svært mye kontakt	Mye kontakt	Noe kontakt	Lite kontakt	Total
Spredtbygde strøk	59	24	11	6	100
Småsteder under 2.000	40	28	24	8	100
Tettsteder 2-19.000	30	22	35	13	100
Mindre byer 20-99.000	21	21	39	19	100
Storbyer over 100.000	20	18	38	24	100
Total	35	22	29	14	100

KONTAKT MED NÆRE SLEKTNINGER

I undersøkelsen ble det stilt egne spørsmål om hvor mye kontakt de enkelte hadde med nære slektninger som de ikke bodde sammen med. Som nære slektninger regner vi foreldre, søsken og egne barn. For å kunne bruke svarene på dette spørsmålet, må vi først skille ut dem som har slike slektninger i nabolaget.

Uansett hvor folk bor så har de aller fleste en eller flere nære slektninger. På landsbasis er det bare 5 % av alle mellom 20 og 80 år som er helt uten nære slektninger i live. Det er imidlertid stor forskjell mellom bostedene med hensyn til om de nære slektningene bor i nærheten. I storbyene har 15% nære slektninger innen nabolaget mens det i spredtbygde områder er hele 39% som har det.

Tabell 15. KONTAKT MED NÆRE SLEKTNINGER SOM BOR INNEN NABOLAGET

Hvor ofte treffer De noen av Deres nære slektninger som De ikke bor sammen med? %	Antall *)
	Har nære slektninger i nabolaget 665.800
Omtrent daglig 44	Har nære slektninger lenger unna 1.962.800
Flere ganger i uken 26	
Omtrent ukentlig 19	Har ingen nære slektninger utenfor husholdningen 144.800
Omtrent månedlig 3	
Flere ganger i året 5	
Omtrent årlig/Sjeldnere 1	
Ubesvart 2	
Totalt antall 665.800 100%	

*) De absolutte tallene viser til antall personer 20-79 år.

I Tabell 15 har vi tatt for oss bare dem som har nære slektninger innen nabolaget. Vi ser her at graden av kontakt med disse er litt, men ikke mye mindre enn kontakten med naboene. Graden av kontakt med de nære slektningene henger heller ikke sammen med noen av de personvariablene som vi listet opp foran. Vi kan heller ikke finne noen klar og entydig samvariasjon mellom slektskontakter og bostedenes størrelse eller noen av de andre bostedsbeskrivelsene. Kontakten med de nære slektningene er

omtrent like stor i de mindre byene som i spredtbygde strøk på landet. I storbyen er riktignok slektskontakten liten, og det er på småsteder og i mindre tettsteder den er størst. Altså ikke størst for de helt spredtbygde strøk slik som for nabokontakt.

**Tabell 16. KONTAKT MED NÆR SLEKT SOM BOR I NABOLAGET
SETT I FORHOLD TIL BOSTEDETS STØRRELSE**

Bostedets størrelse	Daglig	Flere ganger i uken	Ukent- lig	Hver måned eller sjeldnere	Total
Spredtbygde strøk	46	25	15	14	100
Småsteder under 2.000	51	24	20	5	100
Tettsteder 2-19.000	53	22	19	6	100
Mindre byer 20-99.000	41	26	19	14	100
Storbyer over 100.000	23	39	26	12	100
Total	44	26	19	11	100

TILHØRIGHET TIL STEDET DER EN BOR

At mange "føler seg hjemme" på stedet de bor, er både noe vi forventer og noe som vi ser på som positivt. Det har å gjøre med tilfredshet og trygghet, og de fleste vil utvikle slike følelser over tid. Samtidig er det slik at mobiliteten i dag er såvidt høy at den samme tilhørigheten kan ha vanskelige kår.

For å kunne fange opp følelsen av å høre til på bostedet, ble det stilt to spørsmål om dette i spørreskjemaet. Vi spurte om tilhørigheten både til bostedet og til det (mindre) boligområdet som de bodde i. Svarene forteller om en noe sterkere tilknytning til bostedet enn til boligområdet, men svarene er så sterkt avhengig av hverandre at vi kan få et bedre mål ved å kombinere svarene i en indeks. Denne er laget ved å la de to svarene telle like mye. Vi ender da opp med at 46% føler seg "særlig sterkt" knyttet til stedet der de bor, ytterligere 31% "hører til", mens 15% har bare en "svak tilknytning" til stedet og 8% føler ikke at de hører til på det stedet hvor de bor.

Vi har forsøkt å finne ut hvordan følelsen av å høre til er avhengig av eller bestemt av andre forhold. Vi har først tatt for

oss personlige forhold og gjort bruk av alle de personlige bakgrunnsvariablene som vi har nevnt foran. Vi finner da at følelsen av å være knyttet til stedet henger sammen både med alder, sivilstand og utdanning. De unge ugifte har en svakere tilknytning til stedet enn de eldre, og høy utdanning henger sammen med lav tilknytning. Dette antyder at mobilitet og botid kan være viktige forhold.

Dersom vi trekker dette inn i analysen, blir dette bekreftet. Mobilitet, som vi har målt ved antall boligsjift i 70-årene, viser seg å være det langt viktigste forholdet. Dersom vi i tillegg trekker inn andre forhold som gjelder selve bostedet, får vi et klart bilde frem. Mobilitet, som samtidig er et mål for botid, er det viktigste. De som ikke har flyttet i løpet av 70-årene og som samtidig bor i spredtbygde strøk, er klart sterkt knyttet til bostedet. Når det gjelder de mobile, er det forskjell på dem som bor ländlig eller i villastrøk og dem som bor i blokkområder eller bymessige strøk. De siste er klart mindre tilknyttet stedet. Dersom disse i tillegg har flyttet inn etter 1975, er det en overvekt i denne gruppen som sier at de ikke har noen følelse av å være knyttet til stedet.

Tabell 17. viser til slutt hvordan følelsen av å høre til er forskjellig for by og land. Det bildet som vi har avdekket foran, vil selvsagt slå igjennom her å gi oss store forskjeller idet mobilitet er forbundet med urbanitet. Utslaget er sterkt og hele 2/3 av alle i spredtbygde strøk føler en sterk tilknytning til bostedet, mens dette gjelder for mindre enn 1/3 i storbyene.

**Tabell 17. FØLELSE AV TILKNYTNING TIL BOSTEDET
SETT I FORHOLD TIL BOSTEDETS STØRRELSE**

Bostedets størrelse	Sterkt til- knyttet	Noe til- knyt.	Svakt til- knyt.	Ikke til- knyttet	Total
Spredtbygde strøk	68	23	7	2	100
Småsteder under 2.000	42	38	14	6	100
Tettsteder 2-19.000	41	36	15	8	100
Mindre byer 20-99.000	34	36	19	11	100
Storbyer over 100.000	30	36	21	13	100
Total	44	33	15	8	100

HJEMME ELLER UTE I FRITIDEN

De to spørsmålene som gjelder fritidsaktiviteter på kveldstid og i weekenden er samvarierende på den måten at de som er mye borte hjemmefra på kveldstid, også er hyppigst andre steder enn i nabolaget på lørdag og søndag. Samtidig finner vi at svarene på spørsmålet om de var hjemme eller ute sist lørdag og søndag er samvarierende med graden av tilhørighet til bostedet og boligområdet.

En må være varsom med å fortolke svarene på disse to spørsmålene. Den som er hjemme hver kveld, kan vel tenkes å være en isolert person som ikke deltar i bostedets kollektive aktiviteter. På den måten tar ikke han eller hun del i og yter noe til det felles bomiljøet.

Tabell 18. HJEMME ELLER UTE I FRITIDEN

Tilbragte De siste lørdag og søndag på hjemstedet eller reiste De bort? %		Hvor mange kvelder var De hjemmefra siste uke? %	
Var på hjemstedet	80	Hjemme hver kveld	46
Reiste en dagstur	8	Hjemmefra en kveld	19
Overnattet annet sted	11	Hjemmefra 2 eller flere kvelder	34
Ubesvart	1	Ubesvart	1
Total	100 %	Total	100 %

Når vi ser svarene på disse to spørsmålene i forhold til bostedets størrelse, finner vi de vante forskjellene: i spredtbygde strøk holder folk seg mest hjemme, mens en i storbyene oftere er ute både ved ukesslutt og på kvelder for øvrig i uka. Disse forskjellene er ikke markerte og vi har, som for de andre beskrivelsene av sosiale forhold, også undersøkt hvordan dette med opphold hjemme og ute har sammenheng med personlige forhold.

Resultatet av dette er ganske entydig. Hvorvidt en er hjemme eller ute om kveldene eller om en reiser vekk fra bostedet ved ukesslutt, er først og fremst et spørsmål om alder. De unge er mest på farten, de eldste holder seg hjemme. Utdanning viser seg

imidlertid å være en konkurrerende forklaringsvariabel: jo høyere utdanning, jo oftere er personen både borte hjemmefra om kveldene eller bortreist ved ukeslutt.

De største forskjellene mht. oppholdssteder får vi derfor frem ved å kombinere alder og utdanning. Dersom vi tar for oss personer under 30 år som samtidig har utdanning på gymnasnivå eller mer, har vi funnet frem til en ekstrem gruppe. Bare en fjerdedel av disse sier de var hjemme alle kvelder siste uke mens ca. 40% av de samme sier at de var borte fra hjemstedet sist lørdag og søndag.

KAPITTEL 5. HVOR VIL FOLK HELST BO ?

I Boforholdsundersøkelsen i 1967 ble det spurt: "Dersom De kunne velge fritt, hvor ville De helst bo?" - og svarene ble notert på en femdelt skala etter størrelsen på det ønskede bostedet. Det vakte en viss oppsikt at hele 48% av alle intervjupersonene ønsket å bo i spredtbygde strøk, og at ytterligere 40% helst ville bo i tettsteder med mindre enn 20.000 innbyggere. At så mange ønsket å bo landlig og dermed avviste byen, ble betvilt av mange.

I Boforholdsundersøkelsen i 1973 ble dette temaet fulgt opp. Denne gangen ble det stilt tre spørsmål. Størrelsen på et bosted er bare en av mange mulige måter å beskrive et sted på, og derfor ble det også stilt et spørsmål om ønsket avstand til det lokale senteret og ett om hvor tettbygd de ønsket at det umiddelbare nabolaget skulle være. Disse tre spørsmålene ble gjentatt i undersøkelsen i 1981, og nedenfor har vi vist svarfordelingene på landsbasis for de to undersøkelsene. Som det fremgår har vi å gjøre med praktisk talt identiske fordelinger. Dette er for så vidt ikke forbausende, idet det ikke er noen grunn til å vente noen holdningsendring i dette i løpet av disse åtte årene. Den gode overensstemmelsen bekrefter ellers både at vi har oppnådd gode representative utvalg og at svar på slike spørsmål ikke er tilfeldige og skiftende.

I utgangspunktet kan vi da slå fast at ønsket om å bo landlig blir bekreftet i disse to undersøkelsene. Andelen som er fornøyd med nåværende bostedsstørrelse og boligens plassering i forhold til sentrum, er litt over 3/4. Blant dem som ønsker seg noe annet, er det dobbelt så mange som ønsker å bo på et mindre sted enn det er personer som ønsker å bo på et større sted. Når det gjelder hvor sentralt boligen er lokalisert, er det like mange som ønsker seg nærmere sentrum som det er personer som vil bo lenger vekk.

Svarene når det gjelder tilfredsheten med tettheten i det umiddelbare nabolaget derimot, er det grunn til å legge spesielt merke til. Det er knapt 2/3 som er tilfreds, og når det gjelder hvilken "retning" ønskene går, er bildet tydelig: personer i Norge vil helst ha albuerom og ha en viss avstand til naboene.

Tabell 19. BOSTEDSPREFERANSER I 1973 OG I 1981

"Hva ville De foretrekke - enten å bo i et nabolag som er mer tettbygd enn her De nå bor, eller å bo i et nabolag hvor husene og boligene ligger lenger fra hverandre?"		Mer tett	Som nå	Mer spredt	Total

1973	5	65	30	100%	
1981	5	66	29	100%	
<hr/>					
"Hva ville De foretrekke - enten å bo mer sentralt enn her, altså bo nærmere det som kalles sentrum på et sted, eller å bo lenger unna et slikt sentrum enn De nå bor?"		Mer sentralt	Som nå	Lenger unna	Total

1973	13	74	13	100%	
1981	11	78	11	100%	
<hr/>					
"Hva ville De foretrekke - enten å bo på et større sted enn her De nå bor eller å bo på et mindre sted?"		Større sted	Som nå	Mindre sted	Total

1973	7	76	17	100%	
1981	7	78	15	100%	

Legg merke til at vi her spør om hva som er ideelt - hvor de helst vil bo eller hvor de ønsker å bo. Det legges ikke inn noen begrensninger her, og i en konkret situasjon hvor valget står mellom flere steder å flytte til, vil nok slike ønsker være med å styre valget, men ønskene vil ikke "avgjøre" valget. Vi kan imidlertid regne med at slike ønsker er nokså direkte knyttet til trivselen på stedet.

Spørsmålene er alle knyttet til det stedet personene nå bor, idet de blir bedt om å sammenligne ønskene med dagens virkelighet. Vi har samtidig sørget for å kunne beskrive de samme bostedene på en uavhengig måte. Svarene har derfor også først full mening når de blir sett i forhold til de stedene der intervjupersonene bor.

Til forskjell fra spørsmålet som ble brukt i 1967, har vi ikke denne gangen svar som sier noe om hvilken stedsstørrelse som er

den ideelle eller mer nøyaktig, hvor langt fra sentrum den enkelte ønsker å bo. Vi har gitt avkall på denne presisjonen til fordel for å gjøre spørsmålene meningsfulle for dem som skulle svare. I overensstemmelse med dette har vi nedenfor ved tre diagrammer vist hvordan ønskene om landlige eller bymessige omgivelser henger sammen med forholdene på stedet der de nå bor.

Fig. 4. ØNSKER OM Å BO PÅ ET STØRRE ELLER ET MINDRE BOSTED ENN DER DE NÅ BOR, SETT I FORHOLD TIL STØRRELSEN PÅ NÅVÆRENDE BOSTED

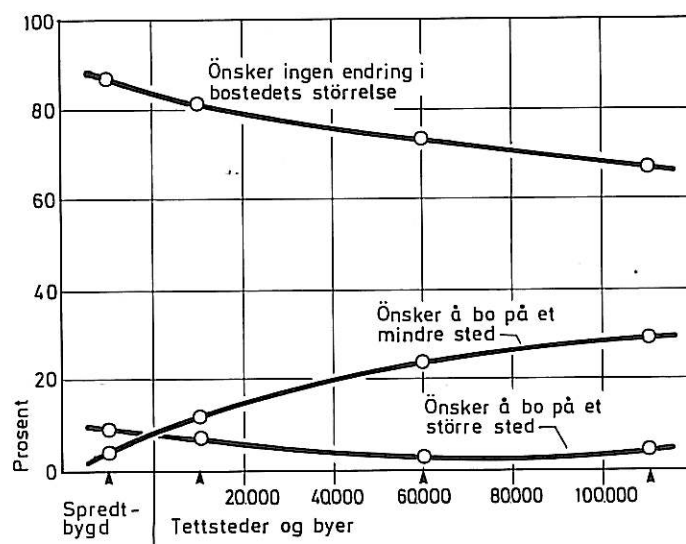

Fig. 5. ØNSKER OM Å BO NÆRMERE ELLER LENGER UNNA DET LOKALE SENTER, SETT I FORHOLD TIL AVSTANDEN TIL DETTE SENTRET

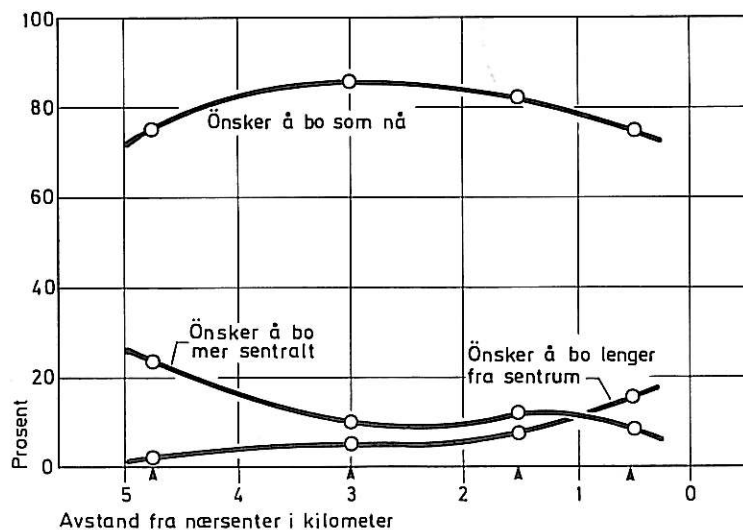
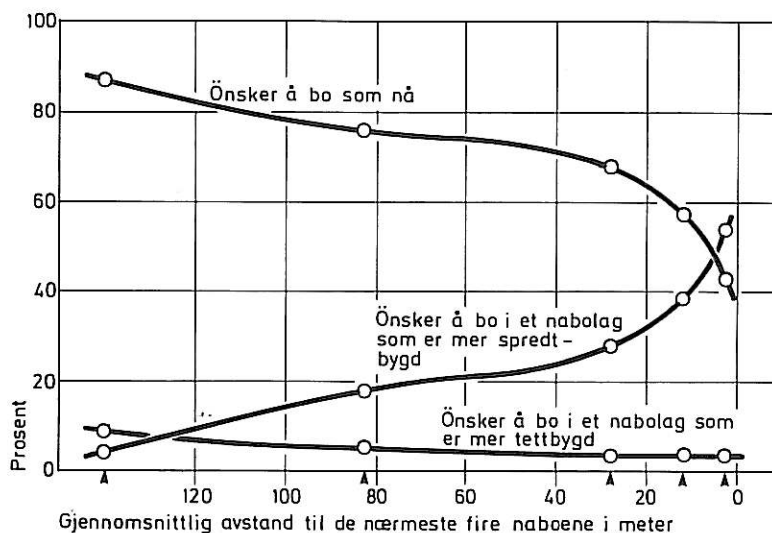

Fig. 6. ØNSKER OM Å BO I NABOLAG SOM ER MER TETTBYGD ELLER MER SPREDT ENN DER DE NÅ BOR, SETT I FORHOLD TIL GJENNOMSNIITTLIG AVSTAND TIL DE FIRE NÆRMESTE NABOENE

HVEM ØNSKER Å BO LANDLIG ELLER BYMESSIG ?

Det finnes mange populære påstander om hvorfor noen vil bo på landet og andre i store byer. Noen vil hevde at det avhenger av hvor en bodde under oppveksten, andre vil mene at de unge helst vil bo i det anonyme bymiljøet, og noen vil påstå at byen også foretrekkes av de eldre fordi de der kan få den service og hjelpen som de trenger. Det er ellers en vanlig antakelse at yrke og utdanning betinger valg av bosted.

Vi skal her etterprøve noe av dette, og vi skal gå frem på følgende måte: Først skal vi ta for oss en serie bakgrunnsforhold som gjelder personene selv. Dette er følgende forhold: Kjønn, alder, sivilstand, utdanning, rolle i husholdningen, yrke, kilde for inntekt, arbeidstid, inntekt, innflyttingsår og mobilitet (antall flyttinger 1969 - 1980). Vi vil vise hvordan ønsker om å bo landlig eller bymessig eventuelt er avhengig av noen av disse personlige bakgrunnsforholdene.

Deretter skal vi undersøke nærmere hvordan forhold ved selve bostedene henger sammen med bostedspreferansene. Vi vil særlig ta for oss opplysningene om ulike former for forurensninger.

Når vi behandler alle intervjuene under ett, finner vi sammenheng (korrelasjon) mellom svarene på de tre spørsmålene. De som ønsker å bo på mindre steder, vil ofte også svare at de ønsker å bo lenger fra sentrum, og de ønsker seg også ofte lengre avstand til naboen. Disse sammenhengene er så markante at vi kan bruke bare ett spørsmål i første omgang for å studere betydningen av de personlige bakgrunnsforholdene. Vi velger spørsmålet om bostedets størrelse for dette.

Det er ingen avgjørende og markert sterke forbindelser mellom ønskene om bosted og de personlige bakgrunnsforholdene når vi tar disse hver for seg. Det er imidlertid visse tendenser til sammenhenger som er verd å merke seg.

Alder og Mobilitet er de to forholdene som oppviser den sterkeste sammenheng med ønskene: de unge og de mobile personer er de som først og fremst ønsker å bo på mindre steder.

Ser vi så på de andre bakgrunnsforholdene, er det slik at: De ugifte, de med høy utdanning, foreldre til små barn, personer i manuelle yrker, personer med lønnsinntekt, personer med 30-39 timers arbeid pr. uke, personer med høye inntekter og personer med kort botid, alle tenderer i samme retning: Alle disse ønsker å bo på et mindre sted enn der de nå bor.

Bildet som trer frem her er ganske klart. Det er nemlig slik at de personlige bakgrunnsforholdene innbyrdes er forbundet, og vi kan bruke alder og mobilitet alene. Holder vi disse to forhold konstant, faller de andre sammenhengene bort.

Det er selvfølgelig også sammenheng mellom alder og mobilitet, og blant de unge under 35 år er det bare ca. 9% som ikke har flyttet minst én gang i 70-årene. Vi bruker dette kriteriet for å skille mobile fra stabile. Når vi så kombinerer alder og mobilitet og ser dette i forhold til ønskene om bosted (Tab. 20, 21 og 22), ser vi at vi har oppnådd grupper som skiller seg sterkt fra hverandre. På alle tre spørsmålene ser vi hvordan de unge og mobile personene er de som i første rekke ønsker å bo mindre urbant enn der de nå bor.

Etter som vi i våre spørsmål har bedt alle å uttrykke sine ønsker i forhold til nåværende bosted, må vi før vi trekker noen endelige konklusjoner for hver av de fire gruppene i tabellene ovenfor, se ønskene i forhold til hvordan de nå bor. De unge og

mobile finnes nemlig også hyppigere enn gamle og stabile i urbane strøk, slik at en slik kontroll for nåværende situasjon er helt nødvendig.

Tabell 20. ØNSKER OM STØRRE ELLER MINDRE BOSTED

	Større sted	Som nå	Mindre sted	Sum
Under 35 år/mobil	9	67	24	100
Under 35 år/stabil	17	73	10	100
35år og mer/mobil	6	80	14	100
35år og mer/stabil	4	86	10	100
Alle	6	79	15	100

Tabell 21. ØNSKER OM SENTRALT ELLER PERIFERT BOSTED

	Mer Sentralt	Som nå	Mer Perifert	Sum
Under 35 år/mobil	10	70	20	100
Under 35 år/stabil	16	67	17	100
35år og mer/mobil	14	78	8	100
35år og mer/stabil	9	85	6	100
Alle	11	78	11	100

Tabell 22. ØNSKER OM Å BO TETTERE ELLER MER SPREDT

	Mer tett	Som nå	Mer spredt	Sum
Under 35 år/mobil	4	52	44	100
Under 35 år/stabil	9	68	23	100
35år og mer/mobil	4	65	31	100
35år og mer/stabil	5	78	17	100
Alle	5	66	29	100

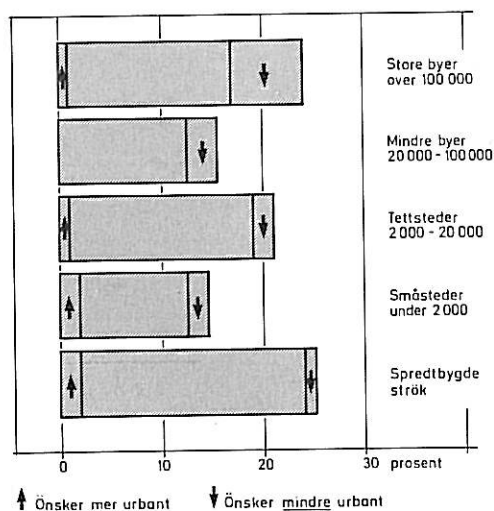
Gjennomgående finner vi flest blant de unge og mobile som ønsker å bo mindre urbant uansett hvordan de bor nå. Motstykket er de gamle og stabile. De er mest tilfreds med tingenes tilstand.

De unge og stabile, altså de under 35 år som ikke har flyttet i løpet av 70-årene og som da også omfatter hjemmeværende barn som ennå ikke har flyttet hjemmefra, utmerker seg på en annen bestemt måte. De av disse som bor enten i helt spredtbygde strøk eller i de største byene, reagerer sterkest av alle mht. henholdsvis å ønske å bo mer urbant eller mindre urbant. De er minst tilfredse med å bo på steder som enten er ekstremt urbane eller ikke urbane. På steder mellom disse ytterlighetene er tilfredsheten stor.

Sluttkonklusjonen blir da at de unge og/eller mobile personene er de som først og fremst ønsker seg i retning av mindre urbane bosteder. Disse personene skiller seg fra de eldre og/eller stabile på flere måter, men derfor å si at det er alder og mobilitet fremfor andre kjennetegn som bestemmer dette, kan være litt forledende. Det er imidlertid disse bakgrunnsforholdene som merker seg ut fremfor de andre.

Vi har ikke opplysninger om hvor mye mer eller mindre urbant de enkelte ønsker å bo - bare retningen av ønskene. Dersom vi antar at "idealet" er et trinn på vår femdelte skala, ville det bety først og fremst en forskyvning fra de største til de mindre byene. Dette kan vi se i diagrammet nedenfor, som viser nåværende fordeling på bosteder i absolutte tall og også størrelsen på gruppene som ønsker seg til andre steder.

Fig. 7. BOSTED OG ØNSKER OM ANDRE BOSTEDER FOR PERSONER 20-79 ÅR

FORDELING PÅ NÅVÆRENDE BOSTED OG ØNSKER OM Å BO
PÅ STØRRE ELLER MINDRE STEDER ENN DER DE NÅ BOR

BOSTEDSØNSKER FOR SPESIELLE HUSHOLDNINGER

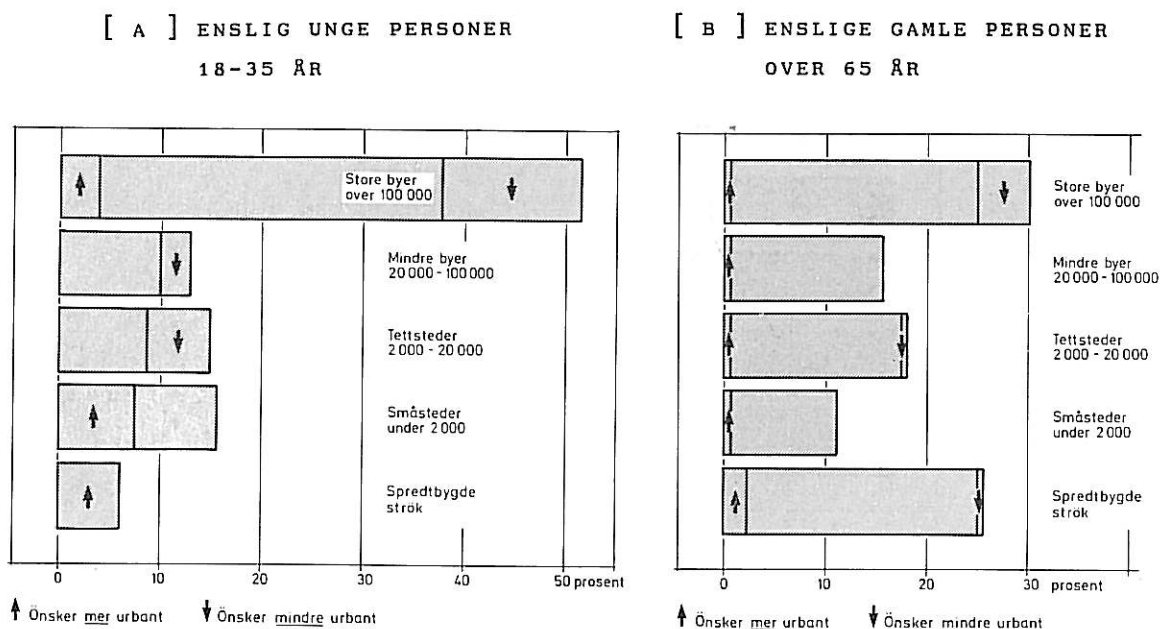
I kapitlet foran har vi forsøkt å finne generelle forklaringer på ønskene om å bo i byer eller på landet. En slik analyse kan noen ganger bli svært abstrakt, og for å bøte på dette skal vi her utdype temaet ved å ta for oss noen spesielle typer husholdninger som alle kjenner. Vi har valgt ut følgende:

- A. Enslige gamle personer over 65 år
- B. Enslige unge personer 18-35 år
- C. Barnefamilier med minst ett barn under 7 år
- D. Eldre ektepar uten barn, 46-65 år

For både å kunne vise hvor disse nå bor og for å kunne sammenligne på tvers av alle gruppene, vil vi bruke samme diagramform som i Fig. 7. Lengden av alle søylene tilsammen tilsvarer 100%.

Alle fire husholdningstypene finnes i alle de fem typer bosteder, men de unge enslige avviker temmelig sterkt. Halvparten av disse er faktisk lokalisert i storbyene. Deres ønsker om andre bosteder er også ganske avvikende. De er lite tilfreds med de stedene de nå bor enten dette er storbyer eller spredtbygde strøk. Når det gjelder de andre husholdningstypene, ser vi et fellestrekk ved at en god del ønsker seg vekk fra storbyene. Vi ser ellers at småbarnsfamiliene ikke i samme utstrekning bor i disse byene.

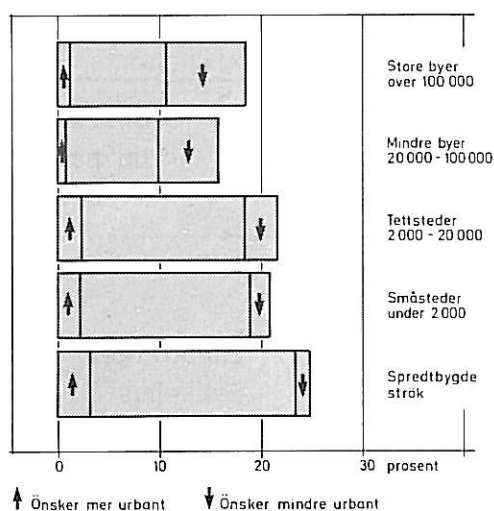
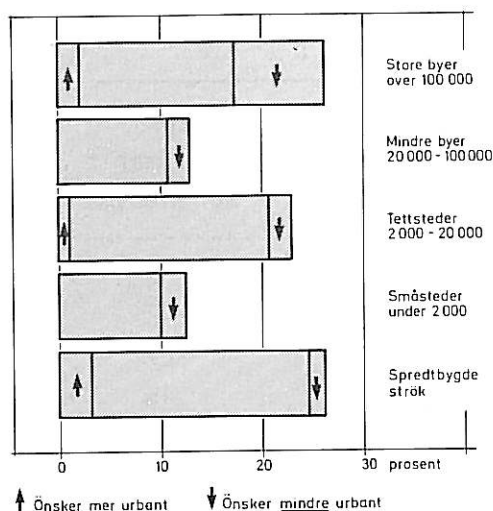
Fig. 8. ØNSKER OM BOSTED FOR UTVALGTE HUSHOLDNINGSTYPER

NÅVÆRENDE BOSTED OG ØNSKE OM Å BO PÅ STØRRE ELLER MINDRE STEDER

[C] ELDRE EKTEPAR 46-65 ÅR

[D] SMÅBARNSFAMILIER

NÅRVÆRENDE BOSTED OG ØNSKE OM Å BO PÅ STØRRE ELLER MINDRE STEDER

NABOLAGETS KARAKTER

På basis av spørsmål om bebyggelse og hustyper i nabolaget har vi kunnet lage en inndeling av nabolagene i tre hovedtyper: "landlig", "bymessig" og "rene boligområder". Den siste gruppen har vi delt inn i områder for eneboliger, rekkehus, blokker og en gruppe med blandet bebyggelse. Denne inndelingen viser seg å gi de sterkeste utslagene når det gjelder ønskene om større eller mindre grad av urbanitet.

Den nabolagstypen som viser seg å være motstykket til landlig, er ikke de bymessige strøk, men boligområder med blokkbebyggelse. Det er i slike områder at en finner de største andelene av personer som ønsker å bo på mindre steder, steder lenger fra sentrum, eller steder som er mer spredtbygd.

Hvorfor blokkområder utmerker seg på denne måte, kan ha flere forklaringer. For det første er det klart at de som bor i slike områder, har naboene helt tett innpå seg. Dette slår ut i at hele 57% av alle ønsker lenger avstand til naboene. Vi har imidlertid også laget tabeller for sammenhengen mellom nabolagets karakter og ulike former for forurensninger. Blokkområdene skiller seg merkbart ut når det gjelder støy og spesielt støy innen husene. Hele 38% sier de er plaget av slik støy. Dette viser seg i tur og orden å slå ut i ønsker ikke bare om mindre tetthet, men også mht. ønsker om mindre steder og lenger avstand til sentrum.

**Tabell 23. ANDEL (PROSENT) PERSONER SOM ØNSKER
Å BO MINDRE URBANT SETT I FORHOLD TIL
NABOLAGETS KARAKTER**

Nåværende bosted:	Ønsker bo på et mindre sted	Ønsker å bo lenger fra sentrum	Ønsker å bo mer spredtbygd	
LANDLIG	5	3	7	
	Eneboliger	11	8	27
BOLIG-OMRÅDER	Rekkehus	16	11	45
	<u>Blokker</u>	44 *	25	57 *
	Blandet	15	13	41
BYMESSIG	25	26	46	
<u>Blokker:</u>				
	Ingen støy	30	15	43
	Støyplaget	64	39	72

NB: Alle prosenttallene er sammenlignbare med hverandre

FORURENSNINGER I OMGIVELSENE

Problemer med støy er ikke bare knyttet til boligblokker selv om det topper seg der. Både støy innen husene og utenfra samt forekomst av luftforurensning og dårlig drikkevann virker inn på svarene om hva slags bosted de helst ville bo i. Det er markert flere blant dem som er plaget av disse typer forurensninger som ønsker å bo mindre urbant enn blant dem som sier at slike forurensninger ikke finnes. Denne effekten finner vi uansett om personene bor i byer eller på landet. I Tabell 25 har vi vist dette for de fire forurensninger samlet. Her er alle prosenttallene innebyrdes sammenlignbare. Vi har satt en stjerne ved det tallet i hver kolonne som er størst. Blant de personene som sier at de er sterkt plaget av støy, finner vi altså flest som enten ønsker å bo på et mindre sted, eller ønsker å bo lenger fra sentrum, eller som ønsker å bo mer spredtbygd. Ellers ser vi at luftforurensning også har klar påvirkning på disse ønskene.

**Tabell 24. ANDEL SOM ØNSKER Å BO MINDRE URBANT
SETT I FORHOLD TIL FOREKOMST AV FIRE
FORMER FOR FORURENSNINGER**

	GRADER AV PLAGE			
STØY :	Ingen	Høres	Plaget	Sterkt
LUFT :	Ingen	Finnes	Plaget	plaget
VANN :	Godt	Mindre	Noe	Dårlig
	vann	godt	dårlig	vann

ANDEL I PROSENT SOM ØNSKER Å BO PÅ ET MINDRE STED				
Støy innen huset	10	21	33	53 *
Støy utenfra	10	18	26	24
Forurenset luft	11	16	29	47
Vannkvalitet	14	18	18	25

ANDEL I PROSENT SOM ØNSKER Å BO LENGRE FRA SENTRUM				
Støy innen huset	8	14	25	45 *
Støy utenfra	7	13	18	27
Forurenset luft	7	15	25	39
Vannkvalitet	10	15	18	24

ANDEL I PROSENT SOM ØNSKER Å BO MER SPREDTBYGD				
Støy innen huset	22	42	56	62 *
Støy utenfra	22	34	44	42
Forurenset luft	26	32	41	57
Vannkvalitet	28	37	36	49

TILHØRIGHET OG TILFREDSHET MED BOSTEDET

Fremstillingen hittil har dreid seg mye om "problemer" på den måten at utilfredshet med tingenes tilstand har fått størst oppmerksomhet. Her i avslutningen skal vi derfor søke å balansere dette noe ved å trekke frem informasjon om "positive" forhold.

Gjennom hele denne rapporten har vi søkt etter sammenhenger og også vist dette i tabeller og diagrammer. Vi sikter hele tiden mot å finne frem til sammenhenger som er pålitelige og sammenhenger som kan tolkes som årsaks- og virkningsforhold. Samtidig med dette rydder vi også unna andre forestillinger om sammenhenger som altså ikke finnes eller som ikke er sterke nok til å bli fremhevet. Vi skal her til slutt søke å stille noe av dette sammen, og vi vil bruke tilfredshet med bostedet som det endelige "avhengige" forhold - altså det som skal forklares.

Vår indeks for tilfredshet er en svært enkel todeling: De, som på spørsmålene om hvor de helst vil bo, svarer at de finner det nåværende bostedet best, både med hensyn til størrelse, sentralitet og tetthet, betegner vi "tilfredse". Alle som svarer noe annet på ett, to eller alle tre spørsmålene, blir å anse som "utilfredse". I hele befolkningen er det 60% som etter dette blir å anse som tilfredse. Dette er utgangspunktet for analysen.

Vi har en mulighet til å vise om det er rimelig å kalle dette et mål for tilfredshet. Vi har tidligere spurt direkte om i hvilken grad folk følte seg knyttet til det stedet der de bodde. Ethvert mål for tilfredshet burde vise sterk sammenheng med dette. Vårt mål for tilfredshet oppviser en slik sterk sammen-

Tabell 25. TILFREDSHET MED BOSTEDETS STØRRELSE, SENTRALITET OG TETTHET SETT I FORHOLD TIL TILKNYTNINGEN TIL STEDET

GRAD AV TILKNYTNING TIL BOSTEDET	Prosent som er tilfreds med bostedets:			Prosent som ikke ønsker noe endret
	STØRRELSE	SENTRAL.	TETTHET	
Sterk tilknytning	90	89	82	76
Noe tilknytning	80	80	66	55
Svak tilknytning	65	62	50	31
Ingen tilknytning	49	55	39	25

heng. Hele 3/4 av dem som er sterkt knyttet til bostedet, er tilfreds, mens bare 1/4 av dem med ingen tilknytning er det samme. Dette resultatet, gjør at vi med en viss grad av trygghet kan kalle dette for en indikator på tilfredshet. Det står da igjen å søke etter de faktorene som sammen nærmere kan forklare hvorfor noen er tilfreds og andre ikke.

Vanskeligheten vi står overfor her er at de ulike bakgrunnsforhold og ulike mål og indekser henger sammen i utgangspunktet. Visse typer folk bor i visse typer hus i visse typer av omgivelser. Dette gjør det vanskelig - om ikke umulig - å utpeke presist de forholdene som er de viktigste. Vi skal derfor ta leseren med på de ulike stegene i analysen som leder opp til vår endelige konklusjon.

Som tidligere stiller vi først spørsmålet om hvorvidt personlige egenskaper ved dem som svarer spiller noen rolle for tilfredshet. Vi har her brukt hele rekken av personegenskaper som vi tidligere har redegjort for. Resultatet av dette er vist i Fig. 9. Vi blir stående igjen med to forhold som konkurrerer om "førsteplassen", altså om å være det viktigste. Personens alder viser seg å være mest "bestemmende", mens tillegg av informasjon om mobilitet gjør at gruppen med de yngste personene blir splittet i ytterligere to grupper.

Diagrammene i Fig. 9 - 12 er resultatet av en analysemåte som går ut på å finne "utslagsgivende to-delinger". I utgangspunktet velges en avhengig variabel. I Fig. 9 er dette Tilfredshet med bostedet og når vi ser alle under ett, er det 60% som sier at de er tilfreds. Før programmet starter defineres deretter alle de uavhengige variablene. Det er alle de forholdene som vi vil undersøke effekten av. Programmet søker blant alle disse og finner frem til den to-delning som gir størst forskjell mellom undergruppene. I Fig.9 ser vi at en to-delning på alder er det som gir størst utslag. Deretter starter programmet på nytt for å finne ytterligere to-delinger. Programmet stopper når det ikke kan finne flere to-delinger som gir grupper med vesentlige forskjeller.

Fig. 9. EGENSKAPER SOM HAR BETYDNING FOR TILFREDSHET MED BOSTEDET

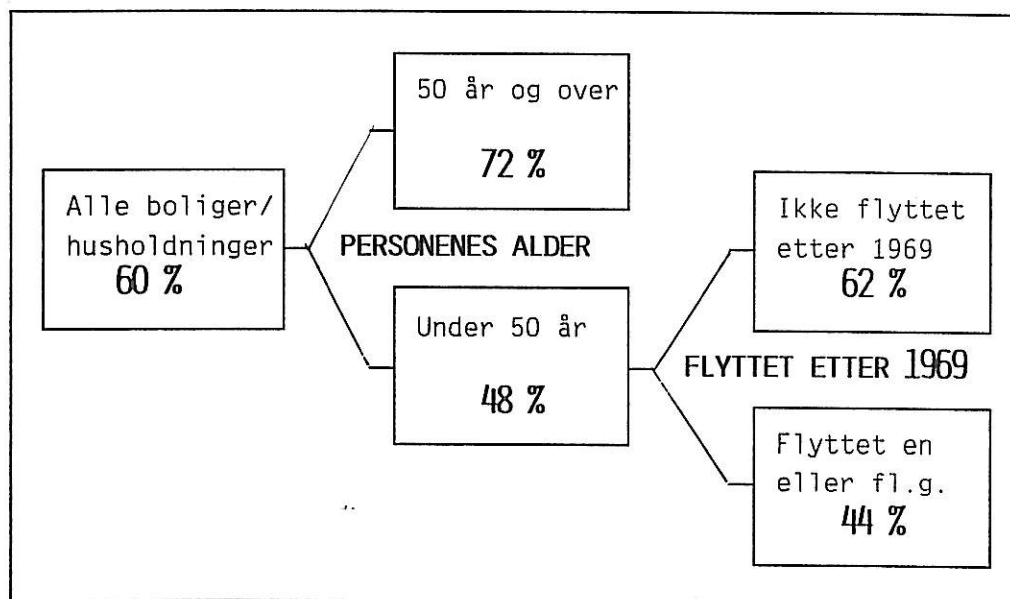
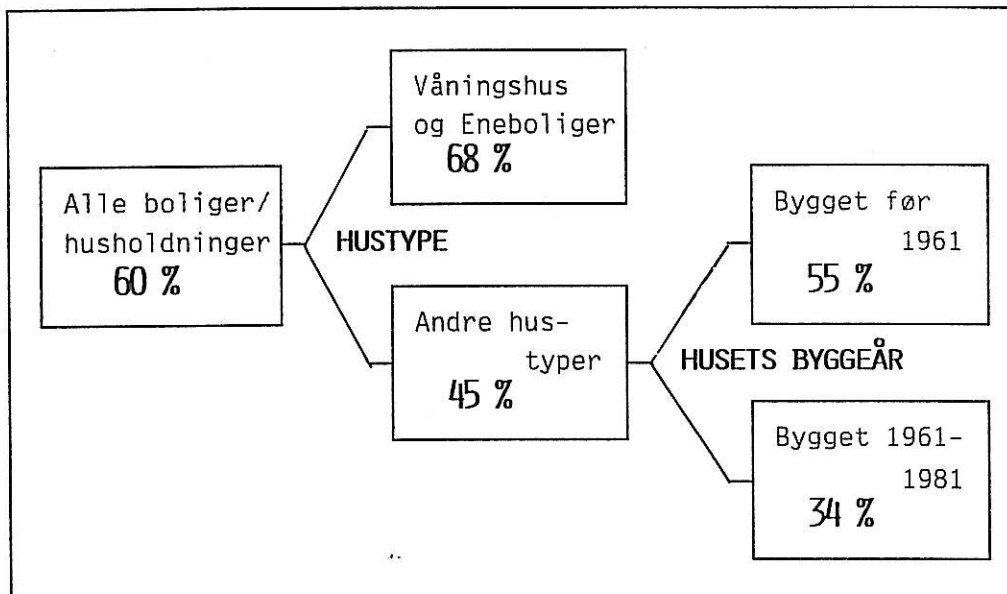

Fig. 10 viser resultatet av neste steg i analysen hvor vi har trukket inn en serie beskrivende forhold vedrørende huset og boligen som de bor i. Det er flere forhold ved boligene som enkeltvis viser sammenheng med tilfredshet, for eksempel eie- og leieforhold. Gjennomgående er det de som eier sin egen bolig som er mest tilfredse, mens boretthaverne er mest utilfredse. De som har en aksjeleilighet eller de som leier, inntar en mellomstilling. Likeledes finner vi at trangboddhet oppviser samvariasjon med tilfredshet på den måten at de som bor mest romslig, som rimelig er, er mest tilfreds. Disse og andre beskrivende mål er imidlertid innbyrdes forbundet og "fanges opp" av hustypene. Våningshus og eneboliger er praktisk talt alle selveide boliger og også gjennomgående romslige. Hustype er den egenskapen ved boligene som viser sterkest samvariasjon med tilfredsheten med bostedet, men en fortolkning av dette krever at vi redegjør for de enkeltegenskapene som de ulike hustypene har.

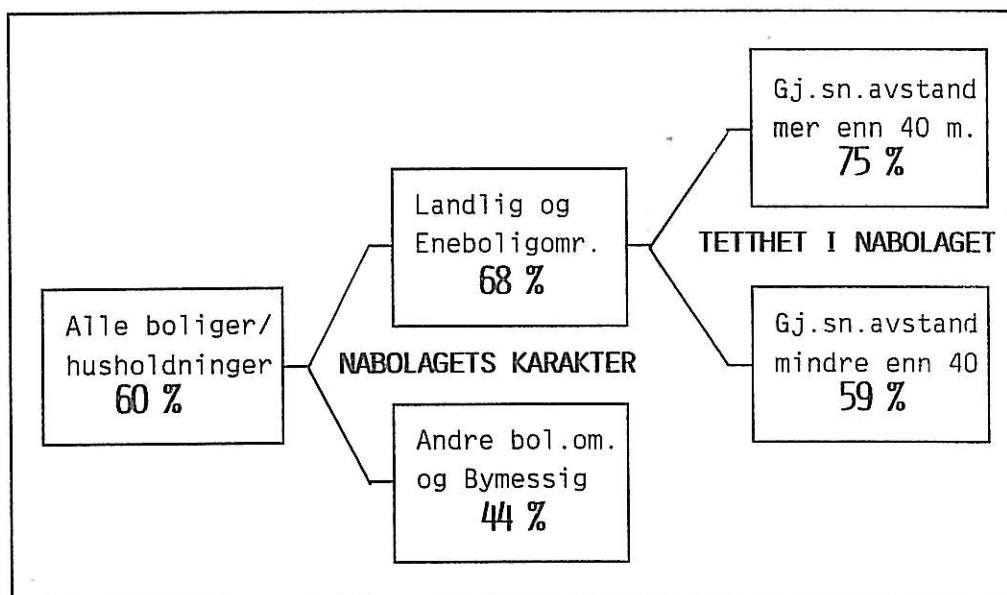
At de nyeste boligene befinner seg på steder som det er størst utilfredshet med, kan kanskje forbause noen, men dette kan godt forklares ved å trekke inn andre forhold som er forbundet nettopp med de nyeste husene.

Fig. 10 EGENSKAPER VED BOLIGENE SOM HAR BETYDNING FOR TILFREDSHETEN MED BOSTEDET

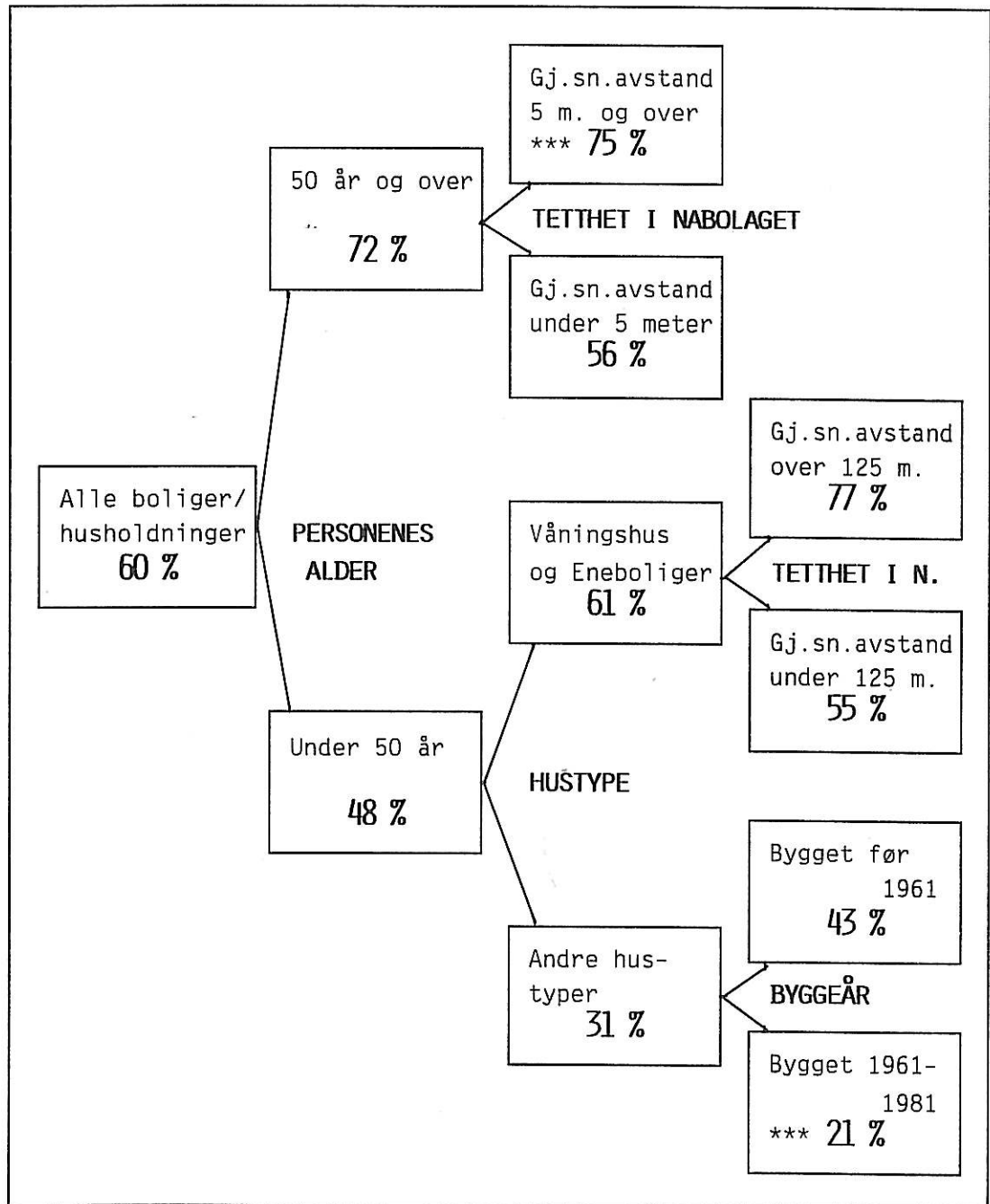
Endelig, Fig.11 viser hvordan tilfredsheten med bostedet er avhengig av selve bostedets egenskaper. I denne analysen har vi tatt med alle de beskrivende målene som vi har beskrevet i Kapittel 2, og det er som vi ser de to beskrivelsene som viser til nabolaget, som gir det største utslaget.

Fig. 11 EGENSKAPER VED BOSTEDET SOM HAR BETYDNING FOR TILFREDSHETEN MED BOSTEDET

Hvert enkelt av disse diagrammene viser oppsplittinger som resulterer i at den ene yttergruppen har ca. 30% flere tilfredse personer enn den andre yttergruppen. Variablene som forårsaker dette er alle konkurrerende forklaringsfaktorer, og i en siste analyse har vi brukt alle disse seks variablene samtidig. Resultatet av dette ser vi i Fig. 12.

Fig. 12. BAKGRUNNSFORHOLD SOM HAR BETYDNING FOR TILFREDSHET MED BOSTEDET

Den siste analysen som er vist i Fig. 12 må sies å ha isolert de ekstreme gruppene meget godt. Følger vi den øverste grenen i diagrammet ser vi at dersom personen er over 50 år og samtidig har en bolig med noe avstand til naboene, så er hele 3/4 av denne gruppen tilfreds med stedet der de bor. Følger vi den nederste grenen i diagrammet, finner vi den andre ytterligheten. Det er personer under 50 år som bor i relativt nye hus av andre typer enn våningshus og eneboliger. Blant disse er tilfredsheten liten. Bare 1/5 sier seg å være tilfreds med det stedet de bor på.

En nærmere gjennomgang av de enkelte variablene gir dette bildet: For det første, det viser seg at alder blir stående som den viktigste faktoren. Eldre personer er langt mer tilbøyelige til å være tilfreds med bostedet enn de yngre. Forklaringen på dette ligger i forskjellene i mobilitet. (Dette blir også bekreftet i analysen, hvor vårt mål for mobilitet konkurrerer med alder mht. å være viktigste faktor.) Utvikling av positive holdninger overfor bostedet er et spørsmål om tid, og det finnes adskillig alminnelig erfaring i tillegg til sosialpsykologiske studier av dette fenomen. Det tar tid før en føler seg knyttet til stedet der en bor.

Når det gjelder de neste to-delingene, både av gruppen med yngre og gruppen av eldre, er det tre bakgrunnsforhold som konkurrerer sterkt om plassen. Det er hustype, nabolagets karakter og nabolagets tetthet. Fellestrekket her er bebyggelsens tetthet. På den ene ytterligheten finner vi landlige omgivelser med våningshus og eneboliger eller mer rene villabebyggelser. Motsatsen er bymessige omgivelser eller boligområder, enten med blokker eller rekkehus. De siste områdene har, som vi har vist foran, en langt større tetthet enn de første.

Vi ser ellers at tetthet dukker opp i tredje runde to-delinger. Her er det de typisk landlige bostedene med overveiende tilfredse personer som splittes fra. Den andre todelingen i denne tredje runden forårsakes av byggeår eller rettere alderen på husene, og vi ser at de nyere boligene har færre tilfredse beboere enn de eldre boligene. Igjen finner vi at nabolagets tetthet er en konkurrerende faktor. Her er allerede våningshus og eneboliger splittet fra, og vi har å gjøre med bosteder som alle er relativt tettbygde, og det er rekkehus og blokker som dominerer i bildet.

Vi står igjen med en klar dokumentert sammenheng: Personer som bor på bosteder med høy tetthet og hvor det bokstavelig talt er liten avstand mellom boligene, er klart mindre tilfreds med

boligenes omgivelser enn andre som bor mer spredt. Til tross for den klare konklusjonen, står det igjen å fortolke dette og søke en forklaring på nettopp denne sammenhengen.

Forklaringer på slike fenomen kan søkes på flere plan og være mer eller mindre seriøse. For å starte litt useriøst kan vi trekke inn populære forestillinger om nordmenn og folkekarakter. Det er for så vidt riktig at vi fra gammelt av i Norge har hatt spredt bebyggelse. Vi har ingen landsbytradisjon i dette landet. Nordmenn vil helst bo minst et "steinkast" fra naboen, uten at dette må legges ut som frykt for å få steiner i hodet.(!)

Etter min mening må ellers forklaringer på disse holdningene søkes i sosialpsykologisk og økologisk teori som omhandler tetthet og trengsel og i forhold som har å gjøre med private og offentlige sfærer. For å kunne beskrive og forstå menneskelige miljøforhold må vi gå inn på menneskelige reaksjonsformer. Det er ingen enkel sammenheng mellom omgivelsenes ytre form og menneskelige følelser og holdninger.

For å kunne forstå konsekvensen av tetthet, må vi først redegjøre for trengsel. Tetthet, slik vi har brukt dette begrepet hittil, er en objektiv målestokk som sier hvor langt det er mellom boliger og mennesker. Denne fysiske virkelighet oppfattes imidlertid noe ulikt av ulike mennesker. Menneskers oppfatninger av hvor trangt det er - trengsel - har å gjøre med individuelle forestillinger og følelser. Følelse av trengsel er selvfølgelig en form for avspeiling av den fysiske virkeligheten, men det er ikke det samme.

I vårt utvalg er det personer som befinner seg vel i de mest urbane, såvel som de minst urbane omgivelsene. Samtidig er ønskene om andre omgivelser, særlig fordi det er trangt i visse byområder, klart dokumentert. Den tette og trange bytilværelsen er problematisk av flere grunner. For det første vil mange finne at det ikke finnes steder - arealer - for egne spesielle aktiviteter. Selv om en finner kollektive innretninger oftere i byer enn på landsbygda, vil samtidig boligområder i byer være fattige på de samme, og de samme områder vil ikke ha plass for å bygge nye slike fellesarenaer. En konsekvens av tettheten er derfor at dette legger fysiske hindringer i veien for ønskede aktiviteter.

Andre problemer finner vi på et mer psykologisk plan. De tette og trange urbane omgivelsene vil typisk også være rike på "informasjon" - altså i form av stimuli og sanseinntrykk. Vi har ofte å gjøre med overbelastede omgivelser i denne sammenheng. Dette er i seg selv belastende. Dette må den enkelte håndtere. Den vanligste reaksjonen er "avstengning" på en direkte måte, som gir seg til kjenne ved, for eksempel at vi ikke hilser på eller har noe forhold til våre aller nærmeste naboer, for ikke å snakke om alle menneskene vi daglig møter på vår vei.

Vi har ikke satt oss som oppgave her å løse alle byens problemer, og vi skal avstå fra forsøk på anvisninger og "løsninger". Vi kan imidlertid ikke dy oss på et punkt: Vi har en stund levd med et nytt honnørord i boligsammenheng, nemlig "tett-lav bebyggelse". Vi går gjerne med på at lav bebyggelse er å foretrekke, men at det bør være tett, stiller vi oss tvilende til. Det er i allfall ikke det som folk jevnt over i dag foretrekker.

VEDLEGG A. TABELLER OM BY OG LAND

Tabell A. BOSTEDETS STØRRELSE mot
KOMMUNETYPE ETTER NÆRINGSSTRUKTUR (RIDENG)

	Landb	Fiske	PeL/I	SeL/I	Andre	PeInd	SeInd	ØvT/I	SsT/I	SUM
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
Sprettbyg	54100	24600	83300	43200	40400	14900	50300	50400	35700	396900
Und. 2000	17200	12000	22200	25500	12600	23200	37300	41600	47800	239400
2 -19.000	0	0	22900	12600	22900	13500	77900	97200	54100	301100
20-99.000	0	0	0	0	0	5300	38800	97000	58000	199100
100.000 +	0	0	0	0	0	0	0	1100	384100	385200
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
SUM	71400	36600	128400	81200	75800	56900	204200	287400	579700	1521600
=====	=====	=====	=====	=====	=====	=====	=====	=====	=====	=====
Sprettbyg	13	6	21	11	10	4	13	13	9	100
Und. 2000	7	5	9	11	5	10	16	17	20	100
2 -19.000	0	0	8	4	8	4	26	32	18	100
20-99.000	0	0	0	0	0	3	19	49	29	100
100.000 +	0	0	0	0	0	0	0	0	100	100
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
SUM	5	2	9	5	5	4	13	19	38	100
=====	=====	=====	=====	=====	=====	=====	=====	=====	=====	=====

Landb = Landbrukskommuner

Fiske = Fiskerikommuner

PeL/I = Mindre sentrale(perifere), blandede landbruks- og industrikommuner

SeL/I = Sentrale, blandede landbruks- og industrikommuner

Andre = Andre kommuner

PeInd = Mindre sentrale(perifere) industrikommuner

SeInd = Sentrale industrikommuner

ØvT/I = Øvrige, blandede tjenesteytings- og industrikommuner

SsT/I = Særlig sentrale, bl. tjenesteytings- og industrikommuner

Se: Rideng, Arne. Befolkningsutviklingen i Norge fram til år 2025.
Statistisk sentralbyrå, Artikler 138, 1982

**Tabell B. BOSTEDETS STØRRELSE mot
KOMMUNETYPE ETTER SENTRALITET (STORDAHL)**

	PeSva	PeGod	Sent.	Lok.S	Omegn	Reg.S	Lan.S	SUM
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
Spredtbyg	88700	121100	40600	55800	38000	42900	9700	396900
Und. 2000	17600	60400	25900	22500	69400	27800	15600	239400
2 -19.000	2900	53600	17200	70500	60600	82300	14100	301100
20-99.000	0	0	0	0	0	158300	40800	199100
100.000 +	0	0	0	0	69600	1100	314400	385200
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
SUM	109200	235200	83700	148900	237600	312400	394700	1521600
=====	=====	=====	=====	=====	=====	=====	=====	=====
Spredtbyg	22	31	10	14	10	11	2	100
Und. 2000	7	25	11	9	29	12	7	100
2 -19.000	1	18	6	23	20	27	5	100
20-99.000	0	0	0	0	0	80	20	100
100.000 +	0	0	0	0	18	0	82	100
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
SUM	7	15	5	10	16	21	26	100
=====	=====	=====	=====	=====	=====	=====	=====	=====

PeSva = Ikke-sentrale kommuner, svakt utbygd
 PeGod = Ikke-sentrale kommuner, godt utbygd
 Sent. = Sentrale ind.k. og sentrale bl.landbr.- og industrik.
 Lok.S = Lokalsenterkommuner
 Omegn = Omegnskommuner for landsdels- og regionsentra
 Reg.S = Regionsentra
 Lan.S = Landsdelssentra

Se: Stordahl, Erik. Justerte flytterelasjoner. Arbeidsrapport
 Nr.1. Statistisk sentralbyrå, Arbeidsnotater, IO 76/10, 1976

**Tabell C. BOSTEDETS STØRRELSE mot
BOTETTHET I KOMMUNEN**

	Under30%	30-49	50-69	70-89	90%+	SUM
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
Spredtbyg	162700	80600	93700	41800	18000	396900
Und. 2000	43700	54200	71800	42700	27100	239400
2 -19.000	11200	36600	92000	89800	71500	301100
20-99.000	0	0	0	72400	126700	199100
100.000 +	0	0	13600	0	371600	385200
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
SUM	217600	171400	271200	246600	614900	1521600
=====	=====	=====	=====	=====	=====	=====
Spredtbyg	41	20	24	10	5	100
Und. 2000	18	23	30	18	11	100
2 -19.000	4	12	30	30	24	100
20-99.000	0	0	0	36	64	100
100.000 +	0	0	4	0	96	100
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
SUM	14	11	18	16	41	100
=====	=====	=====	=====	=====	=====	=====

"Botetthet" er uttrykt i prosent og viser 'Andel av befolkningen som er bosatt i tettsteder innen kommunen'

Se: Rideng, Arne. Klassifisering av kommunene i Norge 1974. Statistisk sentralbyrå, Artikler 67, 1974

**Tabell D. BOSTEDETS STØRRELSE mot
TETTHET I NABOLAGET**

	126 m+	41-125	21-40	6-20 m	1-5 m.	SUM
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
Spredtbyg	242500	120200	22200	6700	5400	396900
Und. 2000	19500	71800	86100	45300	16600	239400
2 -19.000	13000	64800	77000	108600	37600	301100
20-99.000	5200	24400	56800	72100	40700	199100
100.000 +	7400	28500	54000	65700	229600	385200
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
SUM	287600	309700	296100	298300	329800	1521600
=====	=====	=====	=====	=====	=====	=====
Spredtbyg	61	30	6	2	1	100
Und. 2000	8	30	36	19	7	100
2 -19.000	4	22	26	36	12	100
20-99.000	3	12	29	36	20	100
100.000 +	2	7	14	17	60	100
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
SUM	19	20	19	20	22	100
=====	=====	=====	=====	=====	=====	=====

"Tetthet i nabolaget" -viser til 'Gjennomsnittlig avstand
til de nærmeste fire naboene i meter'

Se: side 14 og 15

**Tabell E. BOSTEDETS STØRRELSE mot
NABOLAGETS KARAKTER**

	LAND- LIG	<---- Enebo	Rene boligområder Rekke	Blokk	Bland	----> BY- MESSIG	SUM
Spredtbyg	343700	39900	3400	0	1300	8600	396900
Und. 2000	37600	137700	15200	2500	9000	37300	239400
2 -19.000	26500	156400	36000	13100	18200	51000	301100
20-99.000	10300	90500	25600	13900	20100	38800	199100
100.000 +	12300	92300	35400	112700	31200	101400	385200
SUM	430400	516800	115500	142100	79700	237000	1521600
Spredtbyg	87	10	1	0	0	2	100
Und. 2000	16	57	6	1	4	16	100
2 -19.000	9	52	12	4	6	17	100
20-99.000	5	45	13	7	10	20	100
100.000 +	3	24	9	29	8	27	100
SUM	28	34	8	9	5	16	100

Se: side 14

**Tabell F. BOSTEDETS STØRRELSE mot
AVSTAND TIL NÆR-SERVICE**

	Over			Under		
	4 km.	2,1-4,0	1,1-2,0	1 km.	Uoppgitt	SUM
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
Spredtbyg	117800	136900	82000	55200	5100	396900
Und. 2000	2800	25200	99300	110800	1300	239400
2 -19.000	8100	15100	74600	200000	3200	301100
20-99.000	1300	5900	51500	139100	1400	199100
100.000 +	700	12600	64400	303900	3700	385200
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
SUM	130700	195700	371600	809000	14700	1521600
=====	=====	=====	=====	=====	=====	=====
Spredtbyg	30	34	21	14	1	100
Und. 2000	1	11	41	46	1	100
2 -19.000	3	5	25	66	1	100
20-99.000	0	3	26	70	1	100
100.000 +	0	3	17	79	1	100
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
SUM	9	13	24	53	1	100
=====	=====	=====	=====	=====	=====	=====

Se: side 13

**Tabell G. BOSTEDETS STØRRELSE mot
AVSTAND TIL SERVICE-SENTER**

	Over 10 km	4,1-10	2,1-4,0	1.1-2,0	Under 1 Km	Uoppgitt	SUM

Spredtbyg	161100	150600	53900	15200	10900	5100	396900
Und. 2000	16900	64500	54000	49700	53100	1300	239400
2 -19.000	3700	14300	68900	88000	123000	3200	301100
20-99.000	0	11000	65600	78100	43000	1400	199100
100.000 +	600	9800	64500	90100	216400	3700	385200

SUM	182400	250200	306900	321100	446400	14700	1521600
=====							
Spredtbyg	41	38	13	4	3	1	100
Und. 2000	7	27	23	21	22	0	100
2 -19.000	1	5	23	29	41	1	100
20-99.000	0	5	33	39	22	1	100
100.000 +	0	3	17	23	56	1	100

SUM	12	17	20	21	29	1	100
=====							

Se: side 13

VEDLEGG B.

OM BOFORHOLDSUNDERSØKELSEN 1981

Boforholdsundersøkelsen 1981 er en utvalgsundersøkelse som gir et representativt bilde av boforholdene for landet sett under ett. Formålet med Boforholdsundersøkelsen er å beskrive og vurdere boforholdene i hele Norge. Til dette er det samlet inn opplysninger om selve boligen og huset som hustype, størrelse, standard og utstyr. I tillegg inngår opplysninger om boligens nære omgivelser. Like viktig som boligopplysningene er data om husholdningene som bor i boligene. Dette gjelder for eksempel husholdningenes sammensetning, inntektsforhold, sosial klasse, samt en rekke opplysninger om alle personene. Undersøkelsen har også et omfattende materiale om ulike forhold slik som disposisjonsforhold og råderett over boligen, boligøkonomiske forhold, måten boligen er finansiert på og de løpende boustiftene. Også opplysninger om husholdningenes forrige bolig, flytting og flytteønsker samt enkelte andre ønsker og holdninger knyttet til det å bo, er tatt med.

Utvalget for undersøkelsen er representativt for hele landet og er laget i tre trinn. Først trekkes strata fra hele landet, deretter trekkes utvalgsområder innen disse strata og til slutt trekkes et representativt utvalg av enheter innen disse områder. For Oslo trekkes det et tilfeldig utvalg for hele kommunen.

For hver familie ble det på forhånd trukket ut en intervjuperson. I familier med et ektepar eller samboere, er kvinner og menn valgt ut som intervjuperson annen hver gang. Det meste av intervjuingen foregikk i tidsrommet 2. feb - 20. mars 1981.

Det registeret som utvalget er trukket fra, er organisert i familie-enheter. Som "familie" regnes ektepar uten barn, ektepar med ugifte barn, og enslige forsørgere med ugifte barn. Alle andre personer enn dette teller hver for seg som en "familie". Dette gjelder også samboende. Det er først under intervjuet at en finner frem til husholdningsenhetene. Da trekkenheten familie ikke er den samme som analyseenheten husholdning, vil dette medføre at vi får en viss overrepresentasjon av husholdninger som består av to eller flere familieenheter. Etter våre beregninger viser denne skjevheten seg å være så liten at det ikke har noen hensikt å foreta korreksjoner.

Statistisk Sentralbyrå har trukket utvalget, utført intervjuingen, kodingen og lagt dataene til rette for analyse. Etter dette er dataene overført til NBI som har gjennomført videregående kontroller av materialet og foretatt en serie spesielle analyser.

HOVEDBEGREPER

Hovedenheten i denne undersøkelsen er husholdningen. Med dette menes en kosthusholdning. Til kosthusholdningen regnes de personene som har felleskap i kost og losji, det vil si personer som er fast bosatt i boligen og som spiser minst et måltid sammen daglig. Personer som er midlertidig fraværende skal regnes med, mens personer som oppholder seg midlertidig i boligen skal holdes utenfor. Denne definisjonen avviker fra den husholdningsdefinisjonen som er brukt blant annet i Folke- og bolig-tellingen. Folke- og bolig-tellingen bruker bolighusholdning som telleenhet. Dette medfører at en der ikke regner hybelboer med egen kost som egen husholdning.

Bolig defineres i Boforholdsundersøkelsene som den plassen som kosthusholdningen har til rådighet. Dette medfører at hybelboer med egen kost regnes å ha egen bolig. Antall boliger blir på denne måten lik antall husholdninger.

Vårt datasett med husholdningsdata kan lett omdannes til et datasett med personer som analyseenhet. Dette gir et datasett som er representativt for landets befolkning. Når slike opplysninger sammenlignes med andre utvalgsundersøkelser som har personer som trekk- og analyseenhet, bør en være oppmerksom på at disse undersøkelsene ofte bare omfatter visse grupper. Det kan være alle voksne personer, eller alle innen visse fastsatte aldersgrenser, alle yrkesaktive personer eller lignende. I våre persondata er det verken stilt aldersgrense oppover eller nedover. Sammenlignbare tall vil en imidlertid kunne få i de fleste tilfellene ved å tilpasse Boforholdsundersøkelsen etter de kriteriene for utvalg som er brukt i den undersøkelsen en vil sammenligne med.

FEILKILDER OG USIKKERHETER

Alle tall fra utvalgsundersøkelser er usikre på den måten at det "sanne" prosenttallet for hele befolkningen for et gitt kjennetegn kan være noe større eller noe mindre enn det vi

beregner på grunnlag av utvalget. Et slikt slingringsmann kalles konfidensintervall og vi kan beregne hvor stort det er, alt etter hvor sikre vi ønsker å være i våre konklusjoner. I tabellrapporten fra Statistisk Sentralbyrå finnes tabeller som viser konfidensintervallenes størrelse. (NOS A673/1974 og B404/1983).

Når en bruker tall fra dette materialet, vil det i mange tilfeller være mulig og nyttig å sammenligne med tilsvarende eller lignende opplysninger fra andre undersøkelser. Hvis en her finner uoverenstemmelser, kan dette skyldes reelle forskjeller, metodeforskjeller eller at en ikke måler akkurat det samme.

Boforholdsundersøkelsen gir tall som en også kan få fra Folke- og bolig tellingen. I og med at Folke- og bolig tellingen er en totalundersøkelse og Boforholdsundersøkelsen en utvalgsundersøkelse, vil det i noen grad være uoverensstemmelser, som i hovedsak vil skyldes metoden. I de fleste tilfellene kan en bruke Folke- og bolig tellingen som indikasjon på skjevheter i Boforholdsundersøkelsen, men en bør av flere grunner ikke alltid bruke FoB som fasit. Den ene grunnen er at Folke- og bolig tellingen har en forholdsvis stor andel uoppgitte svar som også kan føre til skjevheter. Den andre grunnen er at måten å spørre på ikke alltid vil være helt identisk. Tallopplysninger som overfladisk sett synes å gi oppgaver om samme forhold, kan derfor i realiteten gi opplysninger om noe som er forskjellig.

VEKTTALL

Tall fra alle utvalgsundersøkelser er beheftet med en viss usikkerhet forårsaket av målefeil, bearbeidingsfeil, utvalgsvarians eller utvalgsskjevhet. Utvalgsvariansen, som først og fremst er avhengig av utvalgets størrelse, kan beregnes som forklart ovenfor.

Utvalgsskjevhet kan rettes opp om en har en form for "fasit". De regulære Folke- og bolig tellingene kan brukes og det gjør det mulig å lage et sett av vekt tall som i sin tur gjør det mulig å vise tabeller med beregnede total tall for både personer og husholdninger.

Både for 1981- og 1973-undersøkelsene har vi gått via personene for å finne de korrekte vektene. Folke- og bolig tellingene må regnes å være pålitelige når det gjelder tellingen av personer, mens tall fra tellingen av husholdninger ikke på samme måte kan

anvendes. I begge undersøkelsene har vi opplysninger om alle husholdningsmedlemene, og det gjør det mulig å lage et sett av tabeller med en oppdeling av det totale personantallet med hensyn til alder, kjønn og om hvorvidt personene bor helt alene. For alder gjør vi bruk av en inndeling i femårs-intervaller. For 1981-undersøkelsen har vi brukt tall fra Folke- og bolig tellingen 1980, som kan deles opp på samme måte. I tabellene fra Folke- og bolig tellingen har vi først trukket ut de gamle og syke personene som permanent bor i felle husholdninger. Vekttallene som til slutt beregnes er forholdstallet mellom de enkelte cellefrekvensene i de likedannede tabellene fra BU-81 og FoB-80.

For 1973-undersøkelsen har vi gått frem på en litt annen måte. Her har vi brukt ekteskape lig stilling istedenfor om de var aleneboende som det tredje kriteriet. Vi har ikke for 1973 kunnet få data for personer i felle husholdninger, slik at vi her har vektet opp mot den totale befolkningen ved utgangen av 1973.

For å kunne vise totaltall for husholdninger er vekt tallene for alle hovedpersonene først overført til husholdningsdataene. De resulterende totaltallene for husholdninger stemmer godt med våre antakelser om hvor mange kosthusholdninger det fantes på disse to tidspunktene. Uavhengige tellinger for kosthusholdninger finnes ikke. Både for husholdningstabeller og persontabeller viser vi alltid avrundede tall, enten til nærmeste 50, 100 eller 1000.

VEDLEGG C.

PUBLIKASJONER FRA BOFORHOLDSUNDERSØKELSENE

BOFORHOLDSUNDERSØKELSEN 1967

Statistisk Sentralbyrå. Boligundersøkelsen oktober 1967. Oslo 1968.
(Kontoret for intervjuundersøkelser. Rapport, 3)

Ås, Dagfinn. Norske boliger. Resultater fra boligundersøkelsen 1967.
Oslo 1971-1973. 4 b. (Norges byggforskningsinstitutt. Rapport, 69)

1. Om undersøkelsen. Boligmassen i 1967. Boligens rom
2. Boligstandard: Utstyr og plass
3. Eie- og leieforhold. Boligpriser og boliglån. Boutgifter
4. Husholdninger

BOFORHOLDSUNDERSØKELSEN 1973

Statistisk Sentralbyrå. Boforholdsundersøkelsen 1973. NOS A673.
Oslo 1974

Norges byggforskningsinstitutt og Norsk institutt for by- og
regionforskning. Boforholdsundersøkelsen 1973. Oslo 1975-1978. 8 b

1. Ås, Dagfinn. Boligforholdene for enslige og andre enkeltpersoner
2. Solheim, Trygve. Husholdningene og beboerene. Viktige egenskaper
og bakgrunnsforhold
3. Bull, Grete. Boligstandard og boligbehov
4. Gulbrandsen, Ole. Trapper og tilgjengelighet
5. Ås, Dagfinn. Boutgifter og boligøkonomi
6. Solheim, Trygve. Sosiale klasser og boligforhold
7. Solheim, Trygve. Familiefase og boligforhold
8. Solheim, Trygve og Andreas Lund. Unge familiers boligforhold

Ås, Dagfinn. Hvor vil folk helst bo. (Norges byggforsknings-
institutt, Intern arbeidsrapport, 1981)

BOFORHOLDSUNDERSØKELSEN 1981

Statistisk Sentralbyrå. Boforholdsundersøkelsen 1981. NOS B404. Oslo-Kongsvinger 1983

Grevstad, Knut. Husholdningenes boutgifter i 1980. Oslo 1983. (Norges byggforskningsinstitutt. Intern arbeidsrapport, Prosjekt F2005H)

Barlindhaug, Rolf. Finansiering av boliger i 70-årene. Oslo 1983. (Norges byggforskningsinstitutt. Intern arbeidsrapport, Prosjekt F3103D)

Ås, Dagfinn. Om bostøtten. Oslo 1983. (Norges byggforskningsinstitutt. Intern arbeidsrapport, Prosjekt F3103D)

Bysveen, Tor og Sigmund Knutsen. Boligskifter i Norge. Oslo 1983. (Norsk institutt for by- og regionforskning. Notat, 1983, 16)

Bysveen, Tor og Sigmund Knutsen. Boliggetterspørsmål og disposisjonsform, Boligkarrierer 1969-81 blant ulike aldersgrupper i befolkningen. Oslo 1984. (Norsk institutt for by- og regionforskning. Rapport, 1984, 7)

Bysveen, Tor, Sigmund Knutsen, og Tor Lerstang. Trafikk og trygghet i nærmiljøet. Oslo 1984. (Norsk institutt for by- og regionforskning. Notat, 1984, 124)

Ås, Dagfinn. Boforhold i Oslo. Oslo 1984. (Norges byggforskningsinstitutt. En notatserie i 5 hefter)

Ås, Dagfinn. Forskjeller i boforhold innen Oslo- og Akershus-regionen. Oslo 1983. (Norges byggforskningsinstitutt. Prosjektrapport, F3103D)

Lian, Rolv V. Eie og leie av bolig. (Norges byggforskningsinstitutt. Prosjektrapport) Under utgivelse

Gulbrandsen, Ole og Dagfinn Ås. Norske husholdninger. (Norges byggforskningsinstitutt, Prosjektrapport, 18)

Ås, Dagfinn. Der folk bor - omgivelser og miljøforhold. Oslo 1986. (Norges byggforskningsinstitutt. Prosjektrapport, 16)

Ås, Dagfinn og Thorbjørn Hansen. Boligstandard 1967-1981. Oslo 1986. (Norges byggforskningsinstitutt. Prosjektrapport, 12)